

*Расулulloҳга берилган,
бошқа ҳеч бир пайғамбарга берилмаган*

БЕШ ХИСЛАТ

Иккинчи хислат

*Бутун ер юзининг Расулulloҳга
ва Ислom умматига
саждагоҳ бўлиши*

Ҳар миллат фақат ўз ибодатхоналарида диний маросимларини ижро этар экан, мусулмонларга ҳамма ерда намоз ўқиш ва ибодат қилиш неъмат ато этилган. Шу боис Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам): “Бутун ер юзи менга саждагоҳ бўлди”, дея марҳамат қилганлар.

Ислom динимизнинг оламшумуллиги, бошқа динларга насиб этмаган бундай неъматнинг исломиятга берилиши унинг энг охириги ва мукамал дин эканига далилдир. Яҳудийлар фақат ҳавраларда йиғилиб ибодатларини бажо келтиришади: насронийлар ўз калисоларида ибодат ва маросимларини қилишади. Ислom динимизда ибодат деворлар орасига, куббалар остига қамалмаган. Ислomiaт инсонларга истаган жойларида ибодат қилишлари мумкинлигини эълон этди. Бутун ер юзи мусулмонларга саждагоҳ эканини маълум қилди ва бу билан

Аллоҳга юзланиш йўлини кўрсатди. Чунки Аллоҳ жалла жалалуху ҳар ерда ҳозир но-зирдир. «**Машриқ ҳам, Мағриб ҳам Ёлғиз Аллоҳникидир. Бас, қай тарафга юз бурсангиз, ўша жой Аллоҳнинг тарафидир**» (Бақара, 115). «**Сизлар қаерда бўлсангизлар, У сизлар билан биргадир. Аллоҳ қилаётган амалларингизни Кўриб тургучидир**» (Ҳадид, 4). Мазкур ояти карималарда Аллоҳ таолонинг фақатгина ҳавра ва калисоларда эмас, ҳар ерда ҳозир но-зир экани билдирилмоқда. Ислomiaт исталган ерда ибодат қилиш ҳурриятини эълон қилди. Мусулмон киши тоғ тепасида ҳам, чўлда ҳам, уйда ҳам, қуруқликда ҳам, денгизда ҳам Раббига юзланиб, ибодат қилаверади. Масжидлар куббасигина эмас, осмон куббасининг ости ва бутун коинот Аллоҳга ибодат маконидир. Мусулмонлар жомеларда ибодат қилганлари каби, ундан ташқарида ҳам йиғилиб ибодат қилаверадилар. Чунки исломиятда одам қаерда бўлмасин, юзини қиблага бурса, бўлди,

Аллоҳ ўша ердадир. Мусулмонлар учун ҳамма ер саждагоҳ бўлишининг маъноси шу.

Яҳудийлар ибодатларини синагоғларида қиладилар. Фақат ўша ерда улар қурбонлик келтириб, тақдим этадилар. Насронийлар фақатгина калисолар ичида ибодат қиладилар. Бутпарастлар маъбадларини безатиб, бутларини хурсанд қилиш билан оворадирлар. Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) эса: “Бутун Ер юзи менга саждагоҳ бўлди” (Имом Бухорий, Муслим ва Насайи ривоятлари, “Масжидлар” боби) дея марҳамат қилиш билан ҳеч бир динга насиб этмаган тенгсиз неъмат у Зотга ва у Муборак Зотнинг (алайҳиссалом) умматига берилганини эълон қилдилар.

Кўришиб турибдики, бу хос неъмат бошқа набий ва расулларга насиб қилмаган ва фақат Расулulloҳга (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) лўтф этилган юксак илоҳий неъматдир.

Муҳаммад ЗАРИФ
тайёрлади.

МУНДАРИЖА

Ақида

Расулulloҳга берилган, бошқа ҳеч бир пайғамбарга берилмаган беш ҳислат. Бутун ер юзининг Расулulloҳга ва Ислom умматига саждагоҳ бўлиши1

Саҳобалар ҳаёти

Толиб ал-ҲОШИМИЙ

Илм ва фазл соҳиби4

Насиҳат

Тошпўлат ХОЛМАТ

Динимиз ҳукмини эслатиб11

Наҳйи мункар

Муҳаммад Солиҳ МУНАЖЖИД

Ҳаром нарсалар14

“Ҳидоят” қомуси

Рашид ЗОҲИД

Аҳли байт15

Илм масканларида

Муҳиддин НЎМООНОВ

Мўмин қалбининг нури16

Сиҳат-саломатлик йили

«Тибб ун-набавийя»22

Ибрат

Эргаш ҳожи САИДОВ

Она тили ўй ўстиради23

Шеърят

Отабек БОҚОНИЙ

Зийнат бўлсин сенга сабр24

Эрпўлат БАХТ

Дилимда умид кони бор25

Аёллар саҳифаси

Юсуф ТУРСУНОВ

Яхши хулқли хотин26

Хотира

Баҳодир КАРИМ

Мавлоно Ойбек28

Абдураззоқ ЮНУС

Фидойи олим эдилар29

Болалар саҳифаси

Кичкина Умарнинг ҳикоялари30

Бугуннинг гапи

Маҳмуд МАҲКАМ

Дунё ўргимчак тўри31

Янгилик

“Ҳидоят” сайти очилди32

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

Журналимиз саҳифаларида оят ва ҳадислар берилаётгани учун уни ножоиз жойларга ташламаслигингизни сўраймиз

Тафсир

Ваҳба МУСТАФО АЗ-ЗУҲАЙЛИЙ

4

МАСАД СУРАСИ

Баъзи олимлар: Умму Жамил “чақимчилик билан одамлар орасини фасод қилиб, улар орасида адоват оловини ёқиб, ёмонликларни ёйгани учун оятда “ўтин орқалаган”, деб номланди”, дейишган. Кўпчиликнинг фикри шундайдир.

Ҳадис илми

Имоми Аъзам АБУ ҲАНИФА

8

МУСНАД

Ибн Умар (розийалоҳу анҳу) айтди: «Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) намоз ўқийётганини билдириш учун эркакларга тасбеҳ айтишни, аёлларга қўлни-қўлга уришни суннат қилдилар».

Хабарлар

12

ИСЛОМ ВА ОЛАМ

Биринчи мусулмон фазогир

Малайзиялик биринчи фазогирликка номзод ҳали аниқланганича йўқ. Лекин шуниси аниқки, бу фазогир мусулмон бўлади. Орбитада унга махсус тайёрланган миллий таомлар билан халқаро фазо станциясидаги гуруҳни таништириш имкониёти бор.

Саҳобалар ҳаёти
Толиб ал-ҲОШИМИЙ

18

ИЛМ ВА ФАЗЛ СОҲИБИ

Мен Расулulloҳдан ушбу сўзни эшитганман: “Мендан сўнг фитналар пайдо бўлади. У вақтда ўтирган одам турган одамдан яхши бўлади. Турган одам юриб борган одамдан яхши бўлади. Ким бу фитналардан сақланиб, хилват жойни ихтиёр этса, унда паноҳ топсин” (Имом Аҳмад ривояти).

Маълумотхона

21

ИСЛОМ КОНФЕРЕНСАСИ ТАШКИЛОТИ

Ҳозирги пайтда ИКТ 56 та мусулмон мамлакатни, шу жумладан, Фаластин Озодлик ташкилотини бирлаштирган. Ўзбекистон Республикаси ҳам 1996 йилдан бошлаб ИКТга аъзо. Ташкилот 1975 йилдан буён Бирлашган Миллатлар Ташкилоти ҳузурида кузатувчи мақомига эга.

Аёллар саҳифаси
Зураб НАЛБАНДЯН

27

АЁЛЛАРНИНГ ЮЗИГА УРМАНГ

Лондон ерости йўллари раҳбарияти кўз кўриб, қулоқ эшитмаган қарор қабул қилишга мажбур бўлди: “Диққат, бола бор!” (Baby on bood) деган махсус кўкрак нишонини чиқарди. Метро назоратчилари одамлар инсонларча муносабатда бўлсинлар деб ҳар бир ҳомиладор аёлга ана шундай нишон тарқатадиган бўлди.

«HIDOYAT»

Ойлик диний-ижтимоий,
илмий-адабий нашр

Муассис

Ўзбекистон мусулмонлари идораси

Бош муҳаррир

Нуруллоҳ МУҲАММАД РАУФҲОН

Таҳрир ҳайъати

Абдурашид қори БАҲРОМ

Абдулазиз МАНСУР

Абдураззоқ ЮНУС

Анвар ТУРСУН

Дурбек ОБИДЖОН

Муҳаммад Шариф ЖУМАН

Юсуфжон ИСҲОҚ

Эркин МАЛИК

Абдул Жалил ХҲЖАМ

(Бош муҳаррир ўринбосари)

Аҳмад ТУРСУН

Муҳаммад Собит САЛОҲИДДИН

Исомиддин ОЛИМ ШАЙХ

Муқовани

Абдулбоқи ИМОМҲОН ўгли тайёрлади

Бадий муҳаррир

Хайруллоҳ ҚУДРАТУЛЛОХ ўгли

Матнни

Райҳона ХОЛБЕК қизи

терди.

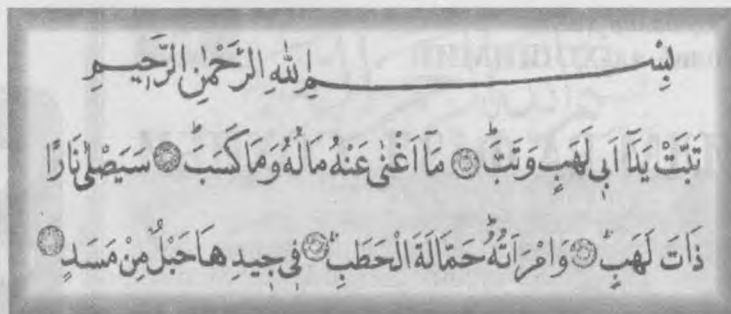
Тарғибот-ташвиқот марказлари:
Андижон вилояти — 8.3742.24-34-04
Раҳбари Ўқтам ҳожи Умурзоқ
Фарғона вилояти — 8.37357.2-12-38
Раҳбари Салоҳиддин Нуриддин

Манзилимиз: 700069, Тошкент шаҳри,
Шайхонтоҳур тумани Навоий кўчаси 46-уй;
Тел: 49-18-26, 42-08-07.
Ўзбекистон матбуот ва ахборот агентлигида
рўйхатга олинган.
Гувоҳнома рақами 170.

Босишга 2005 йил 5 майда рухсат берилди. Босмаҳонага 2005 йил 10 майда топширилди. Қоғоз бичими 84x108^{1/16}. Адади 14000 нусха. 112-сон бюртма. «KONI NUR» МЧЖда босилди. Манзили: Тошкент, Муқимий к., 178-уй.
Интернет почтаимиз: admin@hidoyat.uz
Интернет сайтимиз: www.hidoyat.uz
Баҳоси келишилган нархда.
Макет асл нусхаси Pentium-IV компютерида саҳифаланди.

Қўлёзмалар қайтарилмайди, тақриз қилинмайди.
Мақолалар хат орқали юборилганида исми шарифлар
тўлиқ ёзилиши, манзил аниқ кўрсатилиши шарт.

1. Абу Лаҳабнинг қўллари қуригай — ҳалок бўлгай! (Аниққи) у қуриди — ҳалок бўлди. 2. Мол-мулки ва касб қилиб топган нарсалари унга асқотгани йўқ! 3-4-5. Яқинда унинг ўзи ҳам унинг ўтин орқалаган, бўйнида пишиқ толадан (эшилган) арқон бўлган хотини ҳам (ловуллаб турган) алангали дўзахга киражак!

Ваҳба Мустафо аз-ЗУҲАЙЛИЙ

МАСАД СУРАСИ

Суранинг охиридаги “Фий жидийҳа ҳаблун мин масад” оятида “масад” сўзи иштирок этгани учун сура шу ном билан аталди. Масад пишиқ толадан эшилган арқон бўлиб, Абу Лаҳабнинг хотини Умму Жамил бўйнига боғланади. Ва яна суранинг аввалида “таббат” сўзи иштирок этгани учун шу ном билан ҳам номланди. Таббат — «қуригай», «ҳалок бўлгай», деган маънони англатади. Бундан ташқари бу сура «Абу Лаҳаб» ёки «Лаҳаб сураси» деб ҳам ном олган.

Сура қамраган нарсалар ҳақида

Маккада нозил бўлган бу сурада Расулulloҳнинг (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) амакилари Абу Лаҳаб Абдулуззо ибн Абдулмутталиб ва унинг хотини Умму Жамил Арво бинти Ҳарб ибн Умаййаларнинг қисмати, Аллоҳ ва Унинг расулига душман бўлган Абу Лаҳабнинг ҳалок бўлиши ва Расулulloҳга (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) озор бериб душманчилик қилгани, одамларни имондан тўсгани учун охиратда дўзахга тушиши хабари, Умму Жамил дунёда эрининг кофирлигига, қайсарлигига ёрдамчи бўлгани учун охиратда ҳам жаҳаннамдаги азобга шерик бўлиши баён этилган.

Суранинг нозил бўлиш сабаблари

Имом Бухорий ва Муслим “Саҳиҳ”ларида Ибн Аббосдан ривоят қилади. “Яқин қариндош-уруғларингизни (Аллоҳнинг азобидан) огоҳлан-тиринг” ояти нозил бўлганида Расулulloҳ Сафо тепалигига чиқдилар ва: “Эй биродарлар!” деб нидо қилдилар. Эшитганлар: “Бу нидо қилаётган ким ўзи?” дейишди. “Бу Муҳаммад! Унинг атрофига йиғилинлар”, деб айтишди. Расулulloҳ: “Эй фалончи болалари, эй пистончи бола-

лари, эй Абдуманоф болалари, эй Абдулмутталиб болалари”, деб айтган эдилар, улар тўпланишди. Шунда Расулulloҳ: “Агар сизларга мана шу тоғнинг чўққисидан отлиқлар бостириб келмоқда, деб хабар берсам, мени тасдиқлайсизларми?” дедилар. Улар: “Биз сизнинг ҳеч қачон ёлгон сўзлаганингизни кўрмаганмиз”, дейишди. Расулulloҳ: “Мен сизларни яқин кунларда содир бўладиган қаттиқ азобдан огоҳлантирувчима”, дедилар. Абу Лаҳаб: “Кўлинг қуригур, бизни шу нарсага тўпладингми?” деб ўрnidан туриб, чиқиб кетди. Шундан сўнг “Таббат йадаа аби лаҳабин...” сураси нозил бўлди.

Тафсир ва баён

“Абу Лаҳабнинг қўллари қуригай” жумласи мажозий бўлиб, “ҳалок бўлди, ҳасратда қолди” деган маъноларни англатади. Бу Абу Лаҳабнинг ҳалок бўлиб, ҳасратда қолишининг башоратидир.

“Ҳалок бўлгай” чиндан ҳам унинг ҳалокати воқеъликда содир бўлди. Бу Аллоҳ таоло у ҳақда берган хабардир, у дунё ва охиратда ҳасрат-надоматда қолди. Абу Лаҳаб Расулulloҳнинг амакилари, асл исми Абдулуззо ибн Абдулмутталибдир. Бу нобакор кимса Расулulloҳга ва у зот тарғиб этган динимизга кўп озор ва зарар етказган.

“Мол-мулки ва касб қилиб топган нарсалари унга асқотгани йўқ”. Яъни, қиёмат куни жамлаган моли, қўлга киритган фойда, обрў ва болалари ҳам уни азобдан қутқаролмайди. У Расулulloҳга ашаддий душманлиги ва одамларни имонга киришдан тўсгани сабаб шу ҳолга тушди. У Расулulloҳнинг ортларидан юриб, нима сўз айтсалар, уни ёлгон дер эди.

Имом Аҳмад Робиъа ибн Аббоддан шундай

ривоят қилади. Робиъа жоҳил эди. Сўнг Ислонни қабул қилган. У айтди: “Мен Расулulloҳни жоҳилият даврида Зулмажоз бозорида кўрганман. У зот: “Эй одамлар, “Ла илаҳа иллаллоҳ”, деб айтишлар, нажот топасизлар”, дердилар. Одамлар у зот атрофларида тўпланишар эди. Ортларидан эса, юзи чиройли, кўзи ғилай, гажак сочли киши эргашиб юрар ва: “Ишонманглар, бу юлдузпарсат ёлғончи”, дер ҳамда қаёққа борсалар, бирга кетар эди. Бу эргашиб юрган киши ҳақида сўраганимда, “Бу одам амакилари Абу Лаҳаб”, деб жавоб беришди”.

«**Яқинда унинг ўзи ҳам (ловуллаб турган) алангали дўзахга киражак**». Яъни, яқин кунларда териларни куйдирадиган жаҳаннам оловида куяжак.

Абу Ҳайённинг тушунтиришича, “саясла” калимасида “са” ҳарфи зикр қилинган нарса келажакда рўй беришини англатади. Узоқ муддатдан кейин бўлса ҳам, ўша ҳодиса рўй беради. Бунга шубҳа йўқ.

«**Ва яна унинг ўтин орқалаган хотини ҳам (ловуллаб турган) алангали дўзахга киражак!**» Бу хотин Абу Суфённинг синглиси Умму Жамил Арво бинти Ҳарбдир. У тиконли, игнали шоҳларни олиб, кечаси Расулulloҳнинг йўлларига ташлар эди.

Баъзилар: “Чақимчилик билан одамлар орасини фасод қилиб, улар орасида адоват оловини ёқиб, ёмонликларни ёйгани учун оятда “ўтин орқалаган”, деб номланди”, дейишган. Кўпчиликнинг фикри шундайдир.

Абу Ҳайён: “Ҳақиқатда у Расулulloҳнинг ва саҳобаларнинг йўлларига (уларга) жароҳат етказиш мақсадида тиконли шоҳларни улоқтирар эди. Шу сабабли “ўтин орқалаган”, деб номланган, дейди.

«**Унинг бўйнида пишиқ толадан эшилган арқон бўлади**». Яъни, олов занжирларидан эшилган нарса бўйнида бўлади. Аллоҳ таоло унинг жаҳаннам оловидаги азоб ҳолатини бу дунёдаги чақимчилик ҳолати билан тасвирламоқда. У бўйнига ипни боғлаб, тиконли шоҳларни олиб, Расулulloҳнинг йўлларига ташлар эди. Албатта, қиёмат куни ҳар бир жиноятчи бу дунёдаги гуноҳини қилган ҳолати билан азобланади.

Умму Жамил бу сура нозил бўлганини эшитиб, Абу Бакр (розийаллоҳу анҳу) ҳузурларига келди. Абу Бакр Расулulloҳ билан бирга масжидда эдилар. Умму Жамилнинг қўлида эса тош бор эди. У: “Менга етиб келишича, дўстинг менинг устимдан кулибди. Мен уни ундай ва бундай қиламан”, деди. Аллоҳ таоло унинг кўзига Расулulloҳни кўринмайдиган қилиб қўйди. Абу Бакр

ундан: “Мен билан бирор кишини кўряпсанми?” деб сўрадилар. У: “Мени масҳара қияпсанми? Сендан бошқа ҳеч кимни кўрмайпман”, деди.

Саид ибн Мусаййаб айтади, Умму Жамилнинг қимматбаҳо маржони бор эди. У: “Лот ва Уззо санамлари номига қасамки, мен бу бойлигимни Муҳаммадга қарши сарф қиламан”, дер эди. Шу сабабли Аллоҳ таоло уни оловдан эшилган арқон билан азоблади.

Бу сурада Абу Лаҳаб ва унинг хотини Умму Жамилнинг азобланиши, уларнинг икки дунёдаги хорланишлари Расулulloҳга нисбатан қаттиқ адоватлари сабабидан экани баён этилади. Суранинг биринчи ояти Абу Лаҳаб ҳақида уч гайбий хабарни ўз ичига олган:

1. Ҳалок бўлиб, ҳасратда қолишининг хабари. Бу ҳол воқеъликда юз беради.

2. Моли ва болаларидан фойдалана олмаслигининг хабари. Бу иш ҳам воқеъликда содир бўлган.

3. Албатта, у дўзах аҳлидан бўлишининг хабари. Шундай ҳам бўлди. Чунки у кофир ҳолатида вафот этди.

Кейинги икки оят Умму Жамилнинг азобланишини тасвирлаб, эри билан бирга жаҳаннамга тушишини, унинг иссиғида куйиб, оловида ёнишини хабар беради. Расулulloҳга озор бергани ва одамлар орасида адоват тарқатиб, чақимчилик билан фиқс-фасод қилгани учун дунёда ҳалокатга учрайди, охиратда эса унга жаҳаннамда оловдан бўлган занжир ва арқонга осиб азоб берилади.

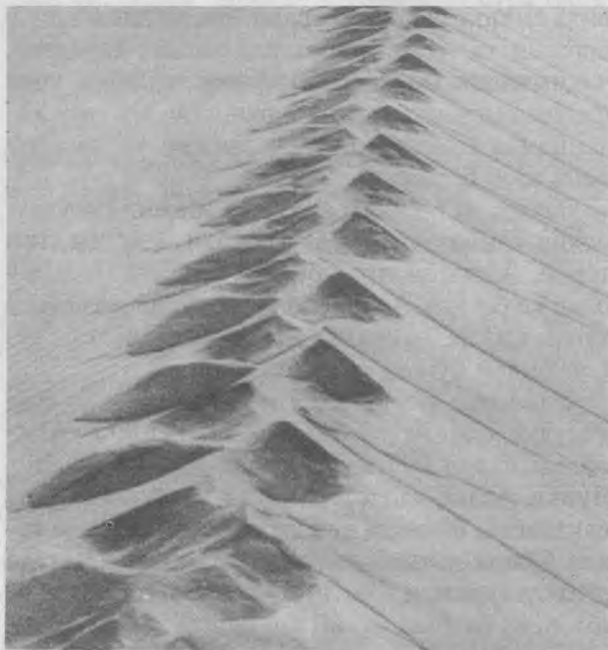
Заҳҳок ва бошқалар: “Умму Жамил Расулulloҳни камбағалликда айблар эди. Ўзи эса ўтин териб, эшилган ипга боғлаб, орқалаган ҳолда олиб келар эди. Аллоҳ таоло уни бу дунёда бўғиб ҳалок қилди, охиратда эса оловдан бўлган арқон билан бўғди”, дейишган.

Уламолар яна шундай деб айтишган: Бу сура Расулulloҳнинг пайғамбар эканлигига очиқ-ойдин далил бўлган мўъжизалардан биридир. Чунки Аллоҳ таоло: “**Яқинда у ва унинг ўтин орқалаган, бўйнида пишиқ толадан эшилган арқон бўлган хотини (ловуллаб турган) алангали дўзахга киражак**”, оятини нозил қилганидан ва имонсиз бадбахт бўлиб қолишини хабар берганидан сўнг уларнинг икковига ҳам хоҳ зоҳирий, хоҳ ботиний бўлсин, хоҳ пинҳона, хоҳ ошкора бўлсин, имон келтириш насиб этмади. Бу эса Расулulloҳнинг ҳақ пайғамбар эканлигига энг кучли далиллардан биридир.

Анвар АҲМАД
таржимаси

Толиб ал-ҲОШИМИЙ

ИЛМ ВА ФАЗЛ СОҲИБИ

1

Уммаъ уламози Зайд ибн Собит (розийаллоху анху) бундай ривоят қиладилар:

“Бир куни Масжиди Набавийда дуо ва зикрга машғул эдим. Ёнимда яна икки киши бўлиб, улардан бири Яман ўлкасининг Давс қабиласидан эди. Шу вақт Расулуллоҳ (соллаллоху

алайҳи ва саллам) келиб қолдилар. Биз жим туриб қолдик. Пайғамбаримиз: “Ўз ишингизда давом этинг”, деб буюрдилар. Биз энди ошкора овоз билан дуо қила бошладик.

У зот бизнинг ҳар бир дуоимизга: “Омин!” деб турдилар. Икки киши дуо қилиб бўлдик. Ҳалиги давслик йигит кўлини кўтариб, даргоҳи илоҳийга бундай дуо қилди:

“Эй Раббим, бу икки биродарим мендан аввал нимани сўраган бўлсалар, менга ҳам шуни бергин. Ва менга ҳеч унутилмайдиган илм ато қилгин”. Унинг бу дуосига ҳам у зот: “Омин!” дедилар. Сўнг мен ва биродарим бундай дедик: “Ё Расулуллоҳ, бизга ҳам ҳеч унутилмайдиган илм насиб бўлсин”. Расулуллоҳ дедилар: “Бу дуо давслик йигитнинг улуши бўлди”.

Давс қабиласининг саодатли бу йигити Абу Ҳурайра (розийаллоху анху) эди.

2

Абу Ҳурайра туғилган жойини ташлаб, Мадинаи мунавварага келишни, Жаноби Пайғамбаримизнинг хизматларида бўлишни дунёнинг барча иззат ва ҳурматларидан устун қўйган улуғ саҳобалардан эди. У киши нубувватнинг илм чашмасидан баҳраманд бўлиб, ирфон, маърифат устунларидан бирига айландилар. Бу улуғ имомдан минглаб инсонлар ўзларининг илмга ташналигини қондиришди.

Энг кўп ҳадис ривоят қилган етти улуғ саҳобийнинг пешқадами Абу Ҳурайра (розийаллоху анху) Расулуллоҳдан 5374 ҳадис ривоят қилган.

Баъзилар унга: “Сиз ниҳоятда кўп ҳадис ривоят қиласиз, ҳолбуки муҳожир ва ансорлар бу ҳадисларни ривоят қилишмаган”, деб эътироз билдиришса, бунга жавобан у: “Менинг муҳожир биродарларим тижоратга, ансор биродарларим деҳқончиликка машғул эдилар. Мен эса ҳар доим Расулуллоҳнинг хизматларида бўлар эдим. Шу сабабли улар иш билан машғул бўлган вақтлари ҳам мен Расулуллоҳ билан бирга эдим. Мен асҳоби суффа жамоасининг бир аъзоси эдим. Улар унутсалар ҳам, мен ёллаб олар эдим” (*Имом Бухорий ривояти*), дерди.

Абу Ҳурайра дастлаб Пайғамбаримизнинг (соллаллоху алайҳи ва саллам) сўзларини унутиб қўяр эди. Бундан қалби безовта бўларди. Ниҳоят, бир куни арз қилди: “Ё Расулуллоҳ, мен сизнинг баъзи ҳадисларингизни унутиб қўймоқдаман”. Пайғамбаримиз дедилар: “Чодрангни ёй”. У киши чодрани ёйдилар. Расулуллоҳ муборак қўлларини чодрага қўйиб, дуо қилдилар. Сўнгра: “Энди бунга кўксинга тутиб, ўраб ол”, дедилар. Абу Ҳурайра буюрилганидек қилдилар. Кейинчалик у киши бундай дер эдилар: “Ушбу воқеадан кейин мен Пайғамбаримизнинг бирор ҳадисларини унутмайдиган бўлдим” (*Имом Бухорий ривояти*).

3

Абу Ҳурайрининг асл исмлари Абдушшамс (Қуёш қули) эди. Пайғамбаримиз у кишига ихтилофли ривоятга кўра “Абдурраҳмон” ёки “Умайр” деб исломий исм қўйганлар.

Лекин Ислом тарихида у киши «Абу Ҳурайра» куняси билан машҳур бўлди. Абу Ҳурайра Яманда яшовчи Давс қабиласига мансуб. Насаб силсиласи қуйидагича: Абу Ҳурайра Абдурраҳмон (Умайр) ибн Омир ибн Абд Зишаро ибн Ториф ибн Фиёс ибн Ҳунайх ибн Фаҳм ибн Фанам ибн Давс.

Абу Ҳурайра кунясининг сабабини бундай баён қилади: “Мен бир мушук боқар эдим. Кеч-қурунлари уни дарахтга чиқариб қўяр эдим. Кундузи эчкиларни ўтлатишга олиб чиққанамда мушукни бирга олиб кетардим. У билан ўйнардим. Одамлар бунга кўриб, менга “Абу Ҳурайра” (“Мушукча отаси”) деб ном беришди”.

“Саҳиҳи Бухорий”да Пайғамбаримизнинг ҳам у кишини “Абу Ҳурайра” деб чақиришлари ривоят қилинган.

Абу Ҳурайра боалик чоғларида ота парваришидан маҳрум бўлиб, қаттиқ қийинчилик ва камбағалликда ҳаёт кечирди. Ҳар кун эчкиларни ўтлатишга олиб чиқар ва шомгача уларни боқиб юрар эди.

Секин-аста аҳволи ўзгара бошлади. Ҳатто бир гулом (хизматкор) тутишга қодир бўлди.

Унинг Исломдан аввалги ҳаёти ҳақида маълумотлар жуда оз. Манбалардан ўша вақтда хатсаводли бўлгани ва шеърятни яхши билиши маълум бўлади. Пайғамбарлик даври бошлангач, Давс қабиласининг саодатли бошлиғи Туфайл ибн Амр Маккага боради. У ердан Исломга мушарраф бўлиб қайтади. Уйга қайтгач, ўз қабиласини тавҳидга даъват қилади. Лекин фақат тўрт киши: Туфайлнинг отаси, онаси, аёли ва Абу Ҳурайрадан бўлак ҳеч ким даъватини қабул қилмайди.

Бир неча ой эртаю кеч даъват қилишига қарамай, Давс қабиласидан бошқа ҳеч ким Исломни қабул этмагач, Туфайл қалби оғриб, яна Маккага борди ва Расулulloҳ ҳузурларига келиб, арз қилди: “Ё Расулulloҳ, мен кўп ҳаракат қилдим, лекин қабиламиз кишилари ҳақни тан олишмади. Сиз бу бадбахт қавмни дуоибад қилинг”. Расулulloҳ дуоибад қилиш ўрнига: “Аллоҳим, Давснинг ҳидоят эт”, деб дуо қилдилар. Сўнгра Туфайлга ортига қайтиб, уларни даъват қилишни давом эттиришни буюрдилар. Бу сафар Туфайл қабиласига қайтиб, уларни даъват этганида одамлар у кишини диққат билан эшитишди. Расулulloҳ дуоларининг баракотидан уларнинг кўплари тез орада имонга мушарраф бўлишди.

Бу орада Расулulloҳ Маккадан Мадинага хижрат қилдилар. Бадр, Уҳуд, Хандақ ғазотлари бўлиб ўтди. Ҳижрий еттинчи санада Туфайл қабиласидан саксон киши билан Мадинага бор-

ди. Бу сафарда онаси билан Абу Ҳурайра ҳам бор эди. Расулulloҳ шу вақтда Ҳайбар ғазотига чиқиб кетган эдилар. Туфайл, Абу Ҳурайра ва карвоннинг бошқа эраклари ҳам Мадинадан Ҳайбарга йўл олишди.

Абу Ҳурайра ватанидан чиққан вақтида хизматкори ҳам бирга эди. Сўнгра у йўлда адашиб қолди. Абу Ҳурайра Ҳайбарга келиб, Расулulloҳ зиёратларига ва байъатларига мушарраф бўлди. Хизматкори ҳам етиб келди. Расулulloҳ: “Абу Ҳурайра, сенинг хизматкоринг келди”, дедилар. Абу Ҳурайра дедилар: “Ё Расулulloҳ, мен уни Аллоҳ йўлида озод қилдим”.

Расулulloҳ Ҳайбар ғазотидан Мадинага қайтдилар. Абу Ҳурайра ҳам бирга Мадинага келди ва шу ерда қолишни ихтиёр қилди.

4

Абу Ҳурайра Мадинаи мунавварага келгач, еттинчи санадан ўн биринчи санагача, яъни, Расулulloҳ вафотларига қадар доим у зот билан бирга бўлди. Ана шу муддатни Расулulloҳнинг баракотли суҳбатларида ўтказди. Камбағал бўлгани сабабли ҳамда нубувват чашмасидан баҳраманд бўлиш ниятида асҳоби суффа орасидан ўрин олди. Сафар бўлсин ёки муқимлик, хилват ёки жамоат, кеча ёки кундуз, ҳаж ёки ғазот бўлсин — барча вақтларда Расулulloҳ билан бирга эди.

Унинг ягона мақсади — Расулulloҳ жамоллари билан кўзларини равшан қилиш ҳамда нубувват илмлари ва маърифат чашмасидан сероб бўлиш эди.

Аҳмад ибн Ҳанбалнинг “Муснад”идаги бир ривоятда Абу Ҳурайра Расулulloҳга бундай дейди: “Ё Расулulloҳ, сизнинг жамолингизни кўриш руҳимга сукунат ва роҳат, кўзимга қувонч бағишлайди”. Ҳазрати Абдуллоҳ ибн Умар айтади: “Ичимизда Абу Ҳурайра Расулulloҳ суҳбатларида энг кўп ҳозир бўларди”.

Бир кун Талхага бир киши деди: “Биз билмаймиз, бу яманлик (яъни, Абу Ҳурайра) Пайғамбар ҳадисларининг катта ҳофизими ёки сизларми?” Талха деди: “Шак-шубҳа йўқки, Абу Ҳурайра Расулulloҳдан биз эшитмаган кўпгина ҳадисларни эшитган. Бунга сабаб бизлар уй, аҳли аёл ва мол-дунё ишларига банд бўлар эдик. Бу ишлардан фориг бўлганимиздан кейингина Расулulloҳ ҳузурларига борар эдик. Абу Ҳурайра мискин киши бўлиб, мол-дунё, аҳли-аёл гам-ташвишидан озод эди, эртаю кеч Расулulloҳ ҳузурларида эди. Шу боис у биздан кўра кўп ҳадис эшитди. Бирортамиз Абу Ҳурайрани Расулulloҳдан эшитмаган ҳадисини айтади деб айбламаганмиз”.

Абу Ҳурайра Пайғамбаримиз билан шунчалар яқинлик ҳосил қилган эдики, бошқа саҳобалар сўрашга ботинолмайдиган саволларни у зотдан журъат қилиб сўрарди.

(Давоми 18-бетда)

Имоми Аъзам Абу ҲАНИФА

МУСНАД

НАМОЗ КИТОБИ

Бир юз қирқ учинчи ҳадис

Абу Ҳанифа (раҳматуллоҳи алайҳ) Қайсдан, у Ториқдан, у Ибн Масъуддан (розийаллоҳу анҳу) ривоят қилади. Ибн Масъуд айтди: «Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам): “Ҳар жума кечаси Аллоҳ таоло махлуқларига уч марта неъмат назари ила боқади”, деб марҳамат этдилар».

Бир юз қирқ еттинчи ҳадис

Абу Ҳанифа (раҳматуллоҳи алайҳ) Адийдан, у Саид ибн Жубайрдан, у Ибн Аббосдан (розийаллоҳу анҳу) ривоят қилади: Ибн Аббос (розийаллоҳу анҳу) айтди: «Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) ҳайит куни намозгоҳга чиқдилар. Намоздан олдин ҳам, кейин ҳам бирор нафл намоз ўқимадилар».

Изоҳ: «Кутуби ситта» ҳадисни соҳиблари Ибн Аббосдан (розийаллоҳу анҳу) ривоят этишган. Термизий Ибн Умардан (розийаллоҳу анҳу) шунга ўхшаш ҳадисни келтирган. Термизий ва Ҳоким ҳадисни саҳиҳ дейишган.¹

Бир юз эллик биринчи ҳадис

Абу Ҳанифа (раҳматуллоҳи алайҳ) Ҳаммоддан, у Мужоҳиддан ривоят қилади. Мужоҳид Абдуллоҳ ибн Умарга (розийаллоҳу анҳу) Маккадан Мадинагача ҳамроҳлик қилди. Абдуллоҳ ибн Умар Мадинага қараб улови устида имо-ишора билан намоз ўқиди. Бироқ фарз ва витр намозларини уловдан тушиб, ерда ўқиди. Мужоҳид деди: «Ундан улови устида юзини Мадинага қилиб намоз ўқигани ҳақида сўрадим. У менга: “Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) уловлари устида юзлари қараган (бораётган) томонга имо-ишора билан нафл намоз ўқир эдилар”, деди».

Бир юз эллик иккинчи ҳадис

Абу Ҳанифа (раҳматуллоҳи алайҳ) Абу Яъфур Абдийдан, у Ибн Умардан (розийал-

лоҳу анҳу) ривоят қилган кишидан ривоят қилади: Ибн Умар (розийаллоҳу анҳу) айтди: «Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам): “Аллоҳ таоло сизларга бир намозни зиёда қилди. У витр намозидир”, дедилар».

Бир ривоятда: «Аллоҳ таоло сизларга беш вақт намозни фарз қилди ва витр намозини зиёда этди», дейилади.

Бошқа ривоятда: «Аллоҳ таоло сизга витр намозини зиёда қилди» шаклида келади.

Яна бир ривоятда бундай дейилган: «Аллоҳ таоло сизларга бир намозни зиёда қилди, у витр намозидир. Уни доимо адо этинг».

Изоҳ: Ибн Умар ҳадисининг санад ва матни борасида Ибн Музаффар, Ибн Хусрав ва Ашноний иттифоқдирлар. Талха ва Абу Яъфур ихтилоф қилишган. Ровийлар ишончли бўлгани учун бу ихтилоф зарар бермайди. Насайидан бошқа «Сунан» соҳиблари, Аҳмад ибн Ҳанбал ва Дорақутний ҳадисни ривоят қилишган.

Витр намози вожибдир, амалий фарздир. Зуфар витрни фарз деган. Нуҳ ибн Марям витрни суннат деб ривоят қилган. Бу ривоятлар бундай уйғунлаштирилган: витр намози амалан фарз, эътиқоддан вожиб, суннат билан собит бўлган.²

Бир юз эллик тўққизинчи ҳадис

Абу Ҳанифа (раҳматуллоҳи алайҳ) Ҳаммоддан, у Иброҳимдан, у Алқамадан, у Абдуллоҳ ибн Масъуддан (розийаллоҳу анҳу) ривоят қилади. Ибн Масъуд айтди: «Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) пешин ё аср намозининг ракатини кўп ёки кам қилдилар. Намозни тугатиб, салом берганларида, сўралди: “Ё Расулуллоҳ, намозда бирор янгилик бўлдимми ё унутдингизми?” Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам): “Сиз унутганингиз каби, мен ҳам унутаман. Агар унутсам, менга эслатинг”, дедилар. Сўнгра қиблага юзланиб, икки марта сажда қилдилар ва ташаҳхуд ўқидилар. Сўнг ўнг ва чап томонга салом бердилар».

Изоҳ: Ҳаммоднинг ҳадиси «Кутуби ситта»да ривоят этилган. Бухорийнинг лафзи «Сиздан бирингиз шубҳа қилганида...» шаклидадир.³

¹«Уқудбул-жавоҳир», 1—72.

²«Уқудбул-жавоҳир», 1—60.

³«Уқудбул-жавоҳир», 1-69.

Бир юз олтмиш биринчи ҳадис

Абу Ҳанифа (раҳматуллоҳи алайҳ) Ҳаммоддан, у Иброҳимдан, у Ибн Воилдан, у Абдуллоҳ ибн Масъуддан (розийаллоҳу анҳу) ривоят қилади: Абдуллоҳ ибн Масъуд Ҳабашистондан келган куни Расулуллоҳга (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) намоз ўқиётганларида салом берди. Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) алик олмадилар. Ҳазрати Пайғамбар (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) намозни тугатгач, Ибн Масъуд: «Аллоҳ таолонинг неъматини ёмон кўришдан паноҳ тилайман», деди. Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам): «Нима бўлди?» дедилар. Ибн Масъуд: «Салом бердим, алик олмадингиз?» деди. Расули акрам (соллаллоҳу алайҳи ва саллам): «Намозда машғул бўлинади. Бундан буён (намозда. — Тарж.) ҳеч кимнинг саломига жавоб қайтармаймиз», деб марҳамат қилдилар.

Изоҳ: Ҳаммоднинг ҳадисини шу ҳолда Ҳафс ибн Муслим ривоят қилган. Бухорий, Муслим, Абу Довуд ва Насайи Аъмаш орқали келтиришган.

Бир юз олтмиш иккинчи ҳадис

Абу Ҳанифа (раҳматуллоҳи алайҳ) Ҳаммоддан, у Иброҳимдан, у Асваддан, у Ойиша онамиздан (розийаллоҳу анҳо) ривоят қилади. Ойиша онамиз (розийаллоҳу анҳо) айтди: «Мен ухлаётганимда кечаси Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) намоз ўқирдилар, кийимларининг бир этаги устимга тушарди».

Изоҳ: Намоз ўқиётганининг олдидан ўтган ҳеч бир ҳайвон намозни бузмайди.

Ҳаммод ривоят қилган ҳадис сўнггида бундай дейилган: «Намозини ҳеч бир нарса бузмайди» ҳадисини Ибн Хусрав, Ҳорисий, Зуфар ва Ал-Ашноний ривоят қилишган. Абу Довуд ҳадисни келтирган.¹

Бир юз олтмиш учинчи ҳадис

Абу Ҳанифа (раҳматуллоҳи алайҳ) Нофеъдан, у Ибн Умардан (розийаллоҳу анҳу) ривоят қилади. Ибн Умар (розийаллоҳу анҳу) айтди: «Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) намоз ўқиётганини билдириш учун эркакларга тасбеҳ айтишни, аёлларга қўлни-қўлга уришни суннат қилдилар».

Бир юз олтмиш олтинчи ҳадис

Абу Ҳанифа (раҳматуллоҳи алайҳ) Ато ибн Соибдан, у отасидан, у Ибн Умардан (розийаллоҳу анҳу) ривоят қилади. Ибн Умар (розийаллоҳу анҳу) айтди: «Расулуллоҳнинг (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) ўғиллари Иброҳим

вафот этган куни қуёш тutilди. Одамлар: “Қуёш ҳазрати Пайғамбарнинг ўғиллари Иброҳим вафот этгани туфайли тutilди”, дейишди.

Ҳазрати Пайғамбар (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) қиёмда узоқ турдилар. Саҳобалар, Ҳазрати Пайғамбар (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) руку қилмайдилар, деб ўйлашди. Кейин у зот рукуга бордилар. Рукулари қиёмлари қадар узоқ давом этди. Рукудан бош кўтариб, рукулари қадар узоқ турдилар. Кейин сажда қилдилар. Саждалари ҳам қиёмларидек узоқ бўлди. Икки сажда орасида ўтирдилар. Ўтиришлари саждалари қадар чўзилди. Сўнг сажда қилдилар. Саждалари ўтирганларидек узоқ бўлди. Сўнгра иккинчи ракатни ўқидилар. Иккинчи ракат ҳам биринчиси қадар давом этди. Иккинчи ракат саждасида Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) йиғладилар. Йиғилари шу даражада кучайдики, ҳатто биз у зотнинг: «Ё Раббий, менга мен уларнинг орасида бўлганимда, уларни азобламасликни ваъда қилмаганмидинг...» деганларини эшитдик. Кейин ўтирдилар ва ташаҳхуд ўқидилар. Сўнгра намозни тугатиб, саҳобаларга қараб, бундай дедилар:

“Қуёш ва ой Аллоҳнинг аломатларидан икки аломатдир. Аллоҳ таоло улар билан қўлларини кўрқитади. Қуёш ва ой бир кишининг ҳаёти ёки ўлими учун тutilмайди. Тutilган пайти намоз ўқингиз. Мен ўзимни жаннатга яқин борган ҳолда кўрдим. Истасам, жаннат дарахтининг новдаларидан бир новда олар эдим. ўзимни дўзахга яқин борган ҳолда кўрдим. Ундан тисарилдим. У ерда Расулуллоҳнинг уйини тунаган ўғрини кўрдим. Дўзахда азоб тортар эди. У ерда ҳассаси билан ҳожиларни тунаб, ўғрилик қилган Абд ибн Даъдани кўрдим. Мушугини бир жойга боғлаб қўйиб, унга овқат бермаган, ер ҳашаротларини топиб есин деб мушугини қўйиб юбормагани учун азобланаётган аёлни кўрдим”.

Бир ривоятда: «Ҳассаси билан ҳожиларни тунаган Даъдаъни кўрдим. У ҳеч ким кўрмаса, ўмариб кетар, агар кўриб қолса: “Ҳассамга илиниб қолди”, дер эди, дейилган.

¹«Уқудбул-жавоҳир», 1—58.

Изоҳ: Атонинг ҳадисини Ибн Хусрав ва Ибн Музаффар нақл қилишган. Термизий ва Насай Шуббанинг ривоятини келтиришган. Ҳоким: «У ҳадис саҳиҳдир» деган.¹

Бир юз олтмиш саккизинчи ҳадис

Абу Ҳанифа (раҳматуллоҳи алайҳ) Ҳаммождан, у Иброҳимдан, у Алқамадан, у Абдуллоҳдан (розийаллоҳу анҳу) ривоят қилади. Абдуллоҳ (розийаллоҳу анҳу) деди: «Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) бизга Куръондан сура ўргатганларидек, истихорани ўргатардилар».

Бир ривоятда: «Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) дедилар: «Сиздан кимдир бир ишни истаса, таҳорат олсин, фарз намозидан бошқа икки ракат нафл намози ўқисин, сўнг: “Ё Раббий! Сендан илминг туфайли менга яхшилиқлар беришингни, қудратинг туфайли яхшилиқ насиб этишингни сўрайман. Сенинг яхшилиқ ва эҳсонингни сўрайман. Фақат Сен биласан, мен билмасман. Сен қодирсан, мен ожизман. Сен бутун ғайбни билгувчисан. Эй Аллоҳим! Агар бу иш мен учун ҳаётимда ва охирагимда хайрли бўлса, уни менга осон ва муборак қил”, десин».

Бир ривоятда куйидагилар қўшилган: «Агар бундан бошқаси хайрли бўлса, менга хайрли бўлганини насиб эт. Сўнг у билан қаноатлангир».

Изоҳ: Ҳаммодининг ҳадисини Исмоил ибн Аёш ривоят этган. Баззор уни таҳриж қилган. Бухорий Ибн Мунаққирнинг Жобирдан ривоят қилган ҳадисини таҳриж этган.²

Бир юз саксонинчи ҳадис

Абу Ҳанифа (раҳматуллоҳи алайҳ) Нофеъдан, у Ибн Умардан (розийаллоҳу анҳу) ривоят қилади: «Расулуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам): “Уйларингизда намоз ўқиб турунг, уни қабрга айлантириб қўйманг”, дедилар».

Изоҳ: Нофеънинг ҳадисини Бухорий ва Муслим Зайд ибн Собитдан марфуъ йўл билан ривоят қилган. Унда айтилган: «Эй инсонлар!.. Уйларингизда намоз ўқинг». Бошқа бир лафз билан «Уйларингизда намоз ўқишингиз керак. Фарз намозларидан бошқа энг хайрли намоз — кишининг уйида ўқиган намозидир».

Абу Довуддан ривоят этилган ҳадисда эса: «Кишининг уйида ўқиган (нафл) намози бу масжидимда ўқиган нафл намозидан афзалдир», дейилган.

Ибн Абу Шайба ва Термизий «имомнинг намози» лафзи билан ривоят қилишган. Термизий ҳадисни саҳиҳ-ҳасан деган.

Насай ва бошқалар ҳадисни Ибн Умардан (розийаллоҳу анҳу) келтиришган. Ибн Абу Шайба ва Табароний эса Зайд ибн Халид Жуханийдан ривоят қилишган.³

¹«Уқудбул-жавоҳир», 1—74. ²«Уқудбул-жавоҳир», 1—67.

³«Уқудбул-жавоҳир», 1—67. ⁴«Уқудбул-жавоҳир», 1—75.

⁵«Уқудбул-жавоҳир», 1-75.

Бир юз саксон еттинчи ҳадис

Абу Ҳанифа (раҳматуллоҳи алайҳ) Али ибн Ақмардан, у Абу Атиййа Водиъдан ривоят қилади: «Аллоҳ Расули (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) жаноза намозини ўқиб бериш учун келдилар. Жаноза учун тўпланганлар орасида бир аёлни кўрдилар ва уни кетказишни буюрдилар Аёл кўзга кўринмай қолгунича Аллоҳ Расули (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) такбир айтмадилар».

Бир юз саксон саккизинчи ҳадис

Абу Ҳанифа (раҳматуллоҳи алайҳ) Ҳаммождан, у Иброҳимдан, у бир неча кишидан ривоят қилади: «Умар ибн Хаттоб (розийаллоҳу анҳу) ҳазрати Пайғамбарнинг (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) асҳобини тўладилар ва улардан жаноза намози такбирлари ҳақида сўрадилар. Сўнг уларга: “Жаноби Пайғамбар (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) ўқиган энг охири жаноза намозини яхшилаб ўйланг”, дедилар. Сўраб-суриштириш натижасида маълум бўлдики, Аллоҳ Расули (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) вафот қилгунларига қадар (жанозада) тўрт такбир айтган эканлар. Ҳазрати Умар: “Жанозада тўрт такбир айтинг”, дедилар».

Изоҳ: Ҳадисни Ҳорисий ва Ашноний ривоят қилишган. Ибн Хусрав ва Абу Ҳанифа Ҳайсамдан, у Ибн Сириндан, у Ҳазрати Алдан (розийаллоҳу анҳу) ривоят этган.

Ҳадисни Табароний ва Байҳақий Ибн Аббосдан (розийаллоҳу анҳу) ривоят қилишган. Байҳақий айтади: «Бу ҳадис бир неча йўллар орқали ривоят этилган; ҳаммаси заиф. Фақат саҳобаларнинг жаноза намози тўрт такбир билан бўлишига оид ижмоси бу борада далилдир».

Молик эса ҳадисни Абу Умомадан ривоят қилган.⁴

Бир юз саксон тўққизинчи ҳадис

Абу Ҳанифа (раҳматуллоҳи алайҳ) Шайбондан, у Яҳёдан, у Абу Саламадан, у Абу Ҳурайрадан ривоят қилади. «Набий (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) жаноза намози ўқиганларида: “Эй Аллоҳим! Бизнинг тирикларимиз ва ўликларимизни, бу ерда бўлган ва бўлмаганларимизни, катта-кичик, эркак ва аёлларимизни мағфират айла”, дер эдилар».

Изоҳ: Шайбоннинг ҳадисини Қосим ибн Ҳакам ривоят қилган. Аҳмад ибн Ҳанбал келтирган ва унга куйидагиларни қўшимча қилган: «Аллоҳумма ман аҳйай-таҳи минна фа аҳйиҳи».

Абу Довуд ва Термизий ҳадисни Абу Ҳурайрадан (розийаллоҳу анҳу) ривоят қилишган.⁵

Абдуллоҳ МУРОД
таржимаси

Қаерда ўтирибсизлар?

Мархумни кузатиб мозорга келганлар кўпчилик. Бир гуруҳи қабр тепасида. Қолганлар ўтирибди. Майитни қабрга қўйиб, тупроқ тортилгунича анча вақт ўтди. Ўтирганлардан баъзилари бемалол суҳбатни бошлаб юборишди.

Шунда жиккаккина бир чол ўрнидан туриб:

— Хў биродарлар! Хў биро-

волангани, шифохона, дўхтирлар ҳақида миридан-сиригача қолдирмай сўзлади.

Деҳқонбой ўрнига чўзилиб, дўсти томон юзини буриб, тинглай бошлади. Мавлон:

— Бемалол оёқни чўзиб ётавер,

бирдан сассиқ алаф ҳиди босгандай бўлди.

ДИНИМИЗ ҲУКМИНИ ЭСЛАТИБ

дарлар! Қаерда ўтирибсизлар! — деди. Тунда чироқ лип этиб ўчгандай, ҳамма жим бўлди. Алпқомат бир одам: “Тавба қилдим”, деди. Муштумдеккина чол шунчалик ҳурматга, қудратга эгами? Ҳа, шу кичкина чол динимиз ҳукмини эслатиб, катта жамоани сергак торттирди. Таъзияга келган одам дунё ташвишларини қилиб, гап сотиб ўтирдими? Таҳлил айтиб, савобини майитга бағишласин. Чин дунё ҳақида фикрласин. Аллоҳим, Ўзинг ҳамиша тўғри йўлга бошлагин!

*Майитни кузатиб
мозорга келдинг,
Наҳот қабр сенга
ҳеч нарса демас.
Ўтганлар ҳаққин бил,
йўқса сукут қил,
Ахир бу ер мазор,
чойхона эмас.*

Меғёр

Деҳқонбой даволаниб қайтди. Узоқ даволанди. Ҳалиям камқувват. Келди-кетди уни толиқтириб қўйяпти. Бугун дўсти Мавлон келди. Ҳол-аҳвол сўрашди. Болалиklarини эслашди. Бемор узр сўраб, ёнбошлади. Мавлоннинг жағи очилиб кетди. Ўзининг касал бўлгани, қандай да-

дўстим, — деб яна янги хангомасини бошлаб юборди. Энди у тажрибали дўхтир каби беморга парҳез ҳақида, ўзини толиқтирмаслик, вақтида дам олиш тўғрисида сўзлай кетди. Толиққан Деҳқонбой эса аста кўзларини юмди.

*Бемор кўрдинг,
ҳолин сўрадинг,
Келган эдинг
савоб олгани.
Ният аъло,
фақат кўп жавраб
Толиқтирдинг —
фаросат қани?*

Афсус

Ўқтам бува Салим акага астагина:

— Намозда сафга турилса, қад тик тутилади, оёқлар ораси кабутар сиққудай очилиб, оёқ учлари қиблага йўналтирилади. Рукуга борганда бош орқа томон билан бир текис бўлсин. Шамол ёш теракни букканидай салгина эгилиб қўя қолмаслик керак, — деди.

— Хўп! — деди Салим ака тўсатдан милтиқ отган каби совуқ овоз билан. — Оқ қўйни ҳам, қора қўйни ҳам ўз оёғидан осадилар...

Эвоҳ! Мушқу анбар ўрнини

*Бехос қоқилсанг,
оёғинг оғир —
Тошкўйлак ичра
тошбақа мағрур.
Машаққат билан
йиғилади зар,
Инжуни лойга
қоради гурур.*

Дарз

— Ака, уй соляпман, бирор марта ҳорма демайсиз.

— Тўй қилганимда тўйхат тарқатишгаям ярамадинг-ку.

— Далада эдим ахир. Айни йиғим-терим пайти. Билиб туриб, ўпкалайсиз-а?

— Машинанг бор, физ этиб, айланиб келасан деган эдим. Бензин қўйиб берардим.

— Бензин? Сиздан бирон марта бензин сўрадимми? Тўйнинг оғирини кўтардим-ку!

— Туёнангни пеш қияпсанми? Ўлиб қолмасам, қайтараман...

*Эмдилар бир она
оқ сутин иноқ,
Улғайгач, орада
чўнг жарлик, нифоқ.
Адоватли қалблар
инсофдан йироқ,
Оқ сутнинг сўровин
берурлар қандоқ?*

Тошпўлат ХОЛМАТ,
Ўрта Чирчиқ

ИСЛОМ ВА ОЛАМ

Африқода мусулмонлар кўпаймоқда

Нигериядаги қабила бошлиқларидан бири насронийликни ташлаб, Ислом динини қабул қилганини эълон қилди. Ўзининг қароридан кейин ёш қабила бошлиғи тасарруфидаги ерларда жойлашган черковларнинг фаолияти тугатилишини айтди. Лекин унинг зиёратига келган маҳаллий Ислом олимларидан доктор Абдур Раҳмон ас-Сумайт уни қатъий равишда бу фикрдан қайтарди ҳамда насронийлик ва бошқа дин вакилларининг эътиқодларини таҳқирламасликка чақирди.

Африқо минтақасига Ислом динимизнинг ёйилиши жадаллашди. Яқиндагина Сенегал қишлоқларидан бирида тўрт юз эллик киши мусулмон бўлган эди. Шундан сўнг Тогонинг Бакалуи қишлоғида бир юз ўттиз ва Сенегалнинг Кафутин қишлоғида олтмиш киши Исломни қабул қилди.

ИНА

Интернетда закот ҳисоблагич

Исломий иқтисодиёт масалаларига бағишланган **takafol.ru** сайтида ўрис тилидаги биринчи закот ҳисоблагич пайдо бўлди. Унинг ёрдамида мусулмонлар даромадларининг нисобини аниқлашлари мумкин.

Жорий йилдаги закот миқдорини аниқлаш учун ҳисоблагичга нақд ёки йил давомида банк ҳисоб рақамида турган энг кам қолдиқ суммани, агар қимматбаҳо қоғозлар, бадаллар бўлса, уларнинг ҳам умумий қийматини киритиш лозим.

Сайтда исломий иқтисодиёт ва суғурта масалаларига оид форум ишлаб турибди, мусулмонлар ҳуқуқи бўйича мақолалар нашр этилган, шу мавзудаги адабиётларни сотиб олиш имконияти ҳам мавжуд. Талабалар ва энди иш бошлаган мутахассислар сайтдан турли маслаҳатлар олишлари мумкин.

www.islam.ru

Киевда аёллар анжумани

Киев Ислом марказида аёллар анжумани ўтказилди. Тадбирни “Нур” хайрия уюшмаси ташкиллаштирди.

Анжуманда фақат мусулмон аёлларга оид масалалар эмас, Ислом олами билан боғлиқ қатор муаммолар ҳам кўриб чиқилди. Хусусан, замонавий жамиятда мусулмон аёлнинг ўрни қандай бўлиши керак, оилавий бахтни қандай мустаҳкамлаш мумкин, деган саволлар кўтарилди. Шу билан бирга, украин жамиятининг мусулмон аёлларга муносабати ҳамда аёлларнинг ўқиш ва иш жойидаги ҳақ-ҳуқуқлари масаласи ҳам муҳокама этилди.

ИНА

Янги газета

Мусулмонлар ҳамда Ислом динимизга қизиқувчилар учун ҳам бирдек долзарб мавзуларни қамраб олган янги “**Ислом Info**” газити нашрдан чиқиш арафасида. Янги нашрга Қозоннинг “Сулаймон” масжиди муассислик қилди. Шу масжиднинг имоми Элдор Боязитов бош муҳаррир этиб тайинланди.

Газета саҳифаларида Русия мусулмонлари ҳаёти, фикрий масалалар билан бир қаторда аёллар учун исломий бичимдаги кийимлар ҳақида ҳам кенг маълумотлар берилган. Ноширлар турли мавзуларни қамраган газетанинг ўқувчилари доираси катта бўлишига ишонч билдиришяпти. Худди шундай ном билан сайт ташкил қилиш ҳам режалаштирилган.

www.islam.ru

Гордон Брауннинг эътирофи

Британия молия вазирини Гордон Браун Лондонда ўтказилган Ислом оламидаги буюк хизматлари учун The Muslim News Awards for Excellence мукофотини топшириш маросимида нутқ сўзлаб, мусулмонларни Бирлашган қиролликка умид ва ишонч ҳада этган “замонамиз қаҳрамонлари” деб атади.

“Молия вазирини сифатида иқтисодиётимизга қўшган жуда катта ҳиссалари учун мусулмонларга алоҳида миннатдорлик билдираман. Сизнинг ажойиб истеъдодингиз ва маҳоратингиз ҳақида кўпроқ билиб олдим”, дея эътироф этди жаноб Браун. Унинг фикрича, Ис-

лом динига эътиқод қилувчилар туманли Албиондаги аҳолининг маънавий ўсишига ҳам ёрдам беришди.

Мусулмонларни қахрамон дейишдан олдин молия вазири бунга аниқлик киритиб ўтди. “Ҳаётини фақат ўзи учун эмас, янада каттароқ мақсадларга бағишлайдиганларни қахрамон дейиш мумкин. Мусулмонлар ҳаётда ана шундай улкан мақсадларни кўзлаб яшашади. Шунинг учун мен мусулмонларни қадриятларни сақлаб қолувчи, муаммоларни бартараф этиб, Британияга умид берувчи замонамиз қахрамонлари демоқчиман”, деди у.

Браун мусулмонларнинг 50-йилларда омавий кўчиб кела бошлаган даврлардан буён Қўшма қироллик иқтисодиёти ривожига муносиб ҳисса қўшаётганларини таъкидлади.

www.lenta.ru

Биринчи мусулмон фазогир

Малайзиялик биринчи фазогир кема бортида ҳалол таом ейиши ва намоз ўқиши мумкин. Парвозни тайёрлаш жараёнларига диний масалалар бўйича маслаҳатчини жалб қилиш режалаштирилган. “Унинг ёрдамида фазовий шароитда намознинг

аниқ вақти белгиланади”, дея таъкидлади Малайзия миллий фазо агентлиги бошлиғи профессор Мазлон Усмон.

Малайзиялик биринчи фазогирликка номзод ҳали аниқланганича йўқ. Лекин шуниси аниқки, бу фазогир мусулмон бўлади. Орбитада унга махсус тайёрланган миллий таомлар билан халқаро фазо станциясидаги гуруҳни таништириш имконияти бор.

Фазога Малайзия фуқаросини учуриш ҳақидаги қарор 2003 йили ўша пайтдаги бош вазир Махатхир Муҳаммад томонидан қабул қилинган эди. Сўнгги бир неча йил давомида расмий Куала Лумпур Русия фазо агентлиги билан музокаралар олиб борди. Оқибатда шу йилнинг март ойи охирида русиялик ишчи гуруҳнинг Куала Лумпурга ташриф буюришига эришилди. Кутилаётганидек, русиялик мутахассислар малайзиялик ҳамкасбларига мамлакатнинг биринчи фазогирлигига номзод танлаш ва уни тайёрлашда амалий жиҳатдан ёрдам беришади.

РИА “Новости”

Энг катта масжид қурилмақда

Олмониянинг кўпгина туманлари, у ерларда асосан турклар истиқомат қилаётгани учун “Кичик Истанбул” номини олган. Шундай туманлардан Дуйсбургда маданият марказини ҳам ичига олган энг йирик масжид қурилиши бошланди.

Бу лойиҳага Оврупа Иттифоқи ва Шимолий Рейн-Вестфалия федерал минтақаси 3,3 милён евро ажратишди. Маблағнинг қолган қисмини мусулмонлар ўзлари йиғишади. Масжид Усмонийлар меъморлиги усулида қурилади. Давлат ҳам қурилишга молиявий ёрдам кўрсатмоқчи.

Сўнгги йигирма йил давомида мусулмонлар қачондир завод ошхонаси бўлган бинода намоз ўқиб келишаётган эди. Энди у мутлақо талабга жавоб бермай қолди. Жума кунлари намозхонлар сони мингдан ошиб кетади, байрам кунлари эса бу ерга икки мингга яқин намозхон йиғилади.

Қурилишнинг умумий баҳоси 5,7 милён евро қилиб белгиланган. Минорасининг баландлиги 34 метр. Бу Олмониядаги энг баланд минора бўлади.

“Deutsche Welle”

Намозхонлар кўпаймоқда

Сўнгги йилларда Иркутск (Эрқут) жомеъ масжидига келувчилар ўн барабар ошди. “Саккиз йил аввал жума намозига 20-30 киши келган бўлса, эндиликда намозхонлар

сони бир неча юзга ошди”, — деди масжид имоми, Иркутск вилояти мусулмонлари марказий ташкилоти раиси Фарид Мингалиев. — Байрам намозларида одамлар масжидга сиймай кетади”.

Айни дамда жомеънинг фақат бир қавати ишляпти. Бир неча йилдан бери пастки қаватида таъмирлаш олиб бориляпти. Олдинда ҳали шифтни янгилаш, минорани тиклаш, масжид атрофини обод этиш ишлари турибди.

Иркутск масжиди меъморий обида саналади. Вилоят губернатори Борис Говорин ўтган йили масжиднинг таъмири учун қўшимча маблағ ажратган эди.

www.islam.ru

Муҳаммад СОЛИҲ МУНАЖЖИД

Инсонлар

енгил санайдиган, аммо сақланишлари вожиб бўлган

ҲАРОМ НАРСАЛАР

Зино

Ислом шариатининг мақсадларидан бири номус ва наслни сақлаш ва ҳимоялашдир. Шунинг учун шариатимиз зинони ҳаром қилди. Бу ҳақда Исро сурасининг 32-оятда бундай дейилган (*мазмуни*): “**Зинога яқинлашманглар, албатта бу бузуқлик ва ёмон йўлдир**”. Бу ила шариатимиз зинога олиб борадиган барча сабаб ва йўллари ҳаром қилди, улардан қайтарди. Номаҳрамлардан кўзни тўсишга буюрди. Улар билан ҳоли қолишни ман этди. Аёллар “...**Заб-зийнатларини кўрсатмасинлар**” (*Нур, 31*) дея амр қилди. Мусулмонлар гувоҳ бўлиб, бу қабихликдан нафратланишлари учун зинокорларга қаттиқ жазо чоралари белгилади. Бу жазолар зинокорнинг дунёдаги азобидир. Қабрда эса яланғоч бўлиб тепаси тор, таги кенг бўлган тандирда азобланади. Унинг тагидан олов ёқилиб, олов гуркираб куйдирса, қичқириб тепага чиқмоқчи бўлади, олов сўндирилса, яна пастга тушади, шу ҳолда то қиёматгача қолади. Ёши ўтган эр ё аёл зино қилса, уларнинг жазоси янада қаттиқ бўлади. Пайғамбаримиз Муҳаммад (алайҳиссалом) бундай деганлар: “Уч тоифа бор, қиёмат куни Аллоҳ уларга гапирмайди, уларни покламайди, уларга қарамайди ва уларга аламли азоб бордир: зинокор қария, ёлғончи подшоҳ ва мутақаббир камбағал” (*Имом Муслим ривояти*).

Зино орқасидан топиладиган мол энг ифлос молдир. Ҳар қандай муҳтожлик ва камбағаллик Аллоҳ таолонинг чегараларини бузиш учун узр бўлмайди.

Таассуфки, кейинги пайтда одамларга шайтон макри билан фаҳш йўллarga кириш оддий ҳолга айланди, осий ва фожирлар унинг йўлида юра бошлашди, аёлларда авратларини яшириш, бегона эркеклардан тўсилишга эътибор сусайди.

Аллоҳ таолодан илтижо қилиб сўраймиз: “Эй Раббимиз! Бизларни раҳматинг ва лутфинг ила фоҳишалик ва зинокорликдан сақла. Қалбларимизни ва аъзоларимизни пок эт. Биз билан ҳаромнинг ўртасида ўтиб бўлмайдиган тўсиқ пайдо қилгин. Омин”.

Аёл кишининг шаръий сабабсиз эридан талоқ талаб қилиши

Баъзи аёллар оилада учраб турадиган арзимас келишмовчиликлар чоғида ёки эри у истаган нарсасини олиб бермаса, эридан талоқини сўрашни одат қилишган. Ачинарлиси, гоҳида бунга уларни

яқинлари — оналари ё опа-сингиллари ё дугоналари ундашади. Баъзилари эрининг шаъни ва гурурига тегадиган гаплар билан, масалан: “Эркак бўлсанг, талоқ қил”, деб ҳадларидан ошишади.

Маълумки, талоқ оқибатида оила бузилади, болалар қаровсиз қолиб, бебош бўлиб ўсади. Кўплар талоқдан сўнг афсус-надоматлар чекади, бироқ фойдасиз бўлади. Асоссиз, ношаръий сабабларни рўқач қилиб, эридан талоқ қилишини сўраган аёллар ҳақида бундай ҳадис ворид бўлган: Савбон (розийаллоху анху) Пайғамбаримиздан (алайҳиссалом) ривоят қиладилар: “Қайси бир аёл бирон боиссиз эридан талоқ сўраса, жаннатнинг ҳиди унга ҳаромдир” (*Аҳмад ривояти*).

Аммо шаръий сабаб бўлса, масалан, эри маст қилувчи ичимлик ичишга ёки гиёҳванд моддалар истеъмол қилишга мубтало бўлса ёки ҳаром ишларга мажбурласа ёки уни азоблаб зулм қилса ёки уни шаръий ҳуқуқлардан тўсса ва насиҳат фойда бермаса ҳамда ислоҳ йўллари топа олмаса, дини ва жонини сақлаб қолиш учун эридан талоқ талаб қилишда аёлга гуноҳ йўқдир.

Ҳайз пайтида аёлига қўшилиш

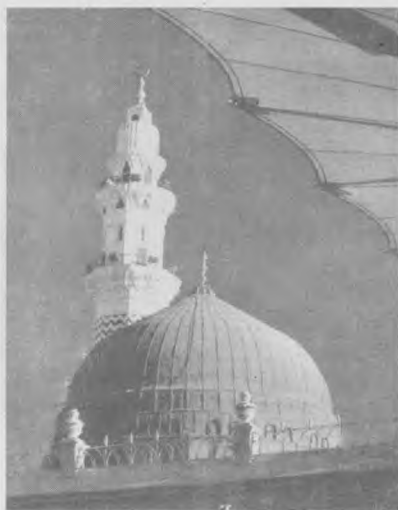
Аллоҳ таоло марҳамат қилади: «Сиздан ҳайз ҳақида сўрайдилар: Айтинг: “У кўнгилсиз нопок нарсадир. Бу ҳайз пайтида хотинларингиздан четланингиз ва то покланмагунларича уларга яқинлашмангиз» (*Бақара-222*).

Аёл киши ҳайздан тоза бўлганидан кейин гусл қилгач, эри унга яқинлаша олади: “Пок бўлганларидан кейин уларга Аллоҳ буюрган тарафдан келингиз...” (*Бақара, 222*).

Бу гуноҳнинг нақадар нафратли эканига ушбу ҳадис ҳам далolat қилади: “Ким аёлига ҳайз пайтида ёки унинг орқа йўлига яқинлик қилса ҳамда фолбинга борса, Муҳаммадга (алайҳиссалом) нозил қилинган нарсага (динга) кофир бўлибди” (*Термизий ривояти*).

Ким билмаган ҳолда аёлига ҳайз ҳолида яқинлик қилиб қўйган бўлса, истиғфор айтиб, тавба қилиши лозим. Аммо қасддан, нафсига қул бўлиб, аёлига ҳайз ҳолида қўшилган бўлса, баъзи аҳли илмларнинг сўзларига кўра, унга каффорат вожиб бўлади. Каффоратнинг миқдори 1 динордир, бу 4,25 грамм тилла деганидир. Бу ҳолда иккала тарафнинг ўзаро рози бўлиши бу ҳаром ишни ҳалолга айлантира олмайди.

Камолиддин ИНОЯТУЛЛОҲ ўғли
таржимаси

АҲЛИ БАЙТ

“Аҳли байт” дейилганида кимлар назарда тутилиши ҳақида турли фикрлар бор. Олимлардан Атоъ, Икрима ва Ибн Аббос: “Аҳли байт Пайғамбарнинг (алайҳиссалом) завжаларидир. Эркаклар аҳли байт ҳисобланмайди”, дейишади.

Баъзилар, Аллоҳ таолонинг **“Уйларингизда Аллоҳнинг ояглари ва ҳикматдан (яъни, Пайғамбар ҳадисларидан) иборат тиловат қилинадиган нарсаларни зикр-тиловат қилинглари!”** (Аҳзоб, 34) оятига кўра, “байт” деганда Пайғамбаримизнинг (алайҳиссалом) маконлари ирода қилинади, дейди. Абу Саид Худрий, Мужоҳид, Қатода, Замахшарий, Калбийларнинг хабар беришича, фақат Али, Фотима, Ҳасан ва Ҳусайнгина аҳли байт жумласидандир.

Имом Фаҳри Розий, Қасталоний ва бошқа гуруҳ олимлар келтиришича, Пайғамбаримизнинг (алайҳиссалом) фарзандлари ва завжалари, Ҳасан ва Ҳусайн, ҳазрати Али, шунингдек, Расулulloҳнинг мулозимлари аҳли байт ҳисобланади.

Зайд ибн Арқам: “Садақа олиши ман қилинган Али, Уқайл, Жаъфар, Аббос хонадонлари аҳли байт саналади”, дейди.

Имом Муслим Зайд ибн Ар-

қамдан бундай ривоят қилади: “Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) айтдилар: “Аммо баъд... Эй одамлар! Мен башар (наследан)ман. Яқинда Раббимнинг элчиси (ўлим фариштаси) ҳузуримга келади. Бас, (қачон келса, талабига) жавоб бераман. Мен сизларга нозик ва муҳим икки нарсани қолдираман. Биринчиси, Аллоҳнинг китоби. Унда ҳидоят ва нур бор. Аллоҳнинг китобини маҳкам ушланглари, — дея Қуръонга рағбат қилишга ундадилар. Сўнгра: — Аҳли байтимни қолдирияпман, аҳли байтим орасида сизларга

Аллоҳни эслатяпман”, дея уч марта тақорладилар”.

Шунда Ҳасин: “Эй Зайд, аҳли байт кимлар? Пайғамбар хонадонининг аёллари эмасми?” дея ҳадис айтаётган Зайд ибн Арқамга савол қилди. Зайд: “Пайғамбарнинг (алайҳиссалом) аёллари аҳли байтдан, шунингдек, садақа олишлари ҳаром ҳисобланган Али, Уқайл, Жаъфар, Аббос (розийаллоҳу анҳум) хонадонлари ҳам аҳли байтандир”, деб жавоб берди.

Шиалар Али, Фотима, Ҳасан ва Ҳусайннигина (розийаллоҳу анҳум) аҳли байт деб билдилар. Лекин Зайд ибн Арқамнинг юқорида келтирилган ривояти садақа олиши ҳаром саналган кишилар (хошимийлар)нинг хонадонлари ҳам аҳли байтдан эканига далилдир.

“Муҳаммаднинг (алайҳиссалом) хонадони кимлардан иборат?” деган саволга қуйидагича жавоблар ҳам бор. Имом Молик ва бошқаларнинг сўзи: “Пайғамбар умматининг муттақийлари аҳли байтандир”.

Имом Аҳмад ва бошқалар ҳам шу тўхтамга келишган. Улар ушбу: “Ҳар бир тақволи мўмин Муҳаммаднинг хонадони”, де-

ган мавзуй ҳадисни далил сифатида келтиришади.

Ибн Саъд келтиради: “Расулulloҳ бундай дедилар: “Аҳли байтимга яхши муносабатда бўлинглар. Чунки эртага уларни деб сиз билан хусуматлашаман. Ким мен билан душманликка борса, Аллоҳ унинг душманидир”.

Қуртубий Аллоҳ таолонинг: **“Яқинда Парвардигорингиз сизга (шундай неъматлар) ато этурки, сиз (у илоҳий марҳаматлардан) рози бўлурсиз”** (Ваз-Зухо, 5) ояти ҳақида Ибн Аббосдан нақл қилади: “Муҳаммаднинг (алайҳиссалом) аҳли байтидан бирортаси дўзахга киритилмаслигига рози бўлди”.

Расулulloҳ дедилар: “Сизни озиклантирган Парвардигорингизни яхши кўринг. Аллоҳга бўлган муҳаббатингиз туфайли мени суйинг, мени суйганингиз учун аҳли байтимни ҳам яхши кўринг”.

Табароний ва Байҳақий ривоят қилади: “Одамларга нима бўлдики, насабим ва яқинларимни (камситиб), менга азият етказишяпти?! Ким насабим ва яқинларимга озор берса, менга азият етказган бўлади. Ким менга азият етказса, Аллоҳга азият берган бўлади”.

Имом Аҳмад ривоят қилади: “Кимда аҳли байтга нафрат бўлса, билинги, у мунофиқдир”.

Абу Шайх ривоят қилади: “Расулulloҳ бундай дедилар: “Одамларга нима бўлдики, аҳли байтимни (камситиб), менга озор етказишяпти. Аллоҳга қасамки, банд то мени суймагунича мўмин бўлолмайди. То зурриётимни яхши кўрмагунича мени яхши кўролмайди” (Ҳоким ривояти).

Салафи солиҳларнинг улғ одобларидан бири ҳақида бундай хабар берилади: “Улар Расулulloҳнинг қалбига озор етиб қолар деган хавфда намозларида Масад сурасини ўқимас эдилар. Ҳолбуки, бу сура Аллоҳ нозил қилган Қуръон сурасидир”.

Рашид ЗОҲИД
тайёрлади

— Бисмиллаҳир роҳманир роҳим. Бизга илм неъматини бериб, тўғри йўлни кўрсатган Аллоҳга туганмас ҳамду сано-лар, илм олиш ҳар бир муслим ва муслимага фарз эканини ан-латган Пайғамбаримизга (сол-лаллоҳу алайҳи ва саллам) ту-гал дуруду саловотлар, дуои са-ломлар бўлсин. Илмнинг фази-латини мукамал изоҳлашдан о-жизмиз. Лекин бир нарса аниқ: илмли инсон Аллоҳни танийди.

ҳадисда динимизни англаш, унга тўғри амал қилиш йўл-йўриғи кўрсатиляпти. Ҳақиқатдан ҳам илм-сиз Исломининг шар-тини бажариб бўл-майди. Илм олиш осон эмас, уни игна билан қудуқ қазишга ўхшатишади. Шукр-ки, мукофоти ҳам шунга яраша экан! Орзиқиш билан яна тақрорлайман: “Унга

МЎМИН ҚАЛБИНИНГ НУРИ

Мир Араб мадрасаси мудири Муҳиддин Нўмонов билан суҳбат

Аллоҳни, Унинг суюкли ҳаби-би Пайғамбаримизни севади. Суҳбатимизнинг бошланиши ҳам илм васфи бўлса дейман...

— Илм мўминнинг қалбига нур бахш этади. Кўзимизга нур бахш этилгани боис дунёни кўрамиз. Қалбимизга илм бахш этадиган нур билан эса дунё ҳақиқатини англаймиз, тафак-кур қиламиз. Утмишни биламиз, келажакни ўйлаймиз. Бу нарса одам учун жуда катта имконият.

Аллоҳ таоло бундай марҳамат қилади: «**Ва айтинг : “Парвар-дигорим, илмимни зиёда қил-гин”»** (Тоҳа, 114).

Бу ояти қарима хитоби бар-ча инсонларга ҳам тааллуқлидир. Демак, билимдон бўлиш учун уни астойдил сўраш, тилаш ҳам керак экан. Сўраган бандасига истаги берилади. Пайғамбаримиз (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) ҳамиша барча инсонларни илм олишга қизиқтирганлар. Ҳадиси шарифлари, муборак суннатла-ри ила бунинг буюқдан-буюқ аҳамиятини тушунтириб, кўрса-тиб берганлар. Ҳадис: “Илмни талаб қилувчи раҳматни талаб қилувчидир. Унга пайғамбарлар билан бирга мукофот берилади”. Қаранг, илмни талаб қилиш билан киши раҳматни нақд этиб кўяр экан. Мусулмоннинг бун-дан ортиқ орзуйи бўлиши мум-кинми?! Шу билан бирга, бу

Муҳиддин Нўмонов 1968 йили Бухоро шаҳрида туғилган. 1994 йили Имом Бухорий номи-даги Тошкент Ислом институ-тини битирди. Сўнгра Мир Араб мадрасасида мударрис, илмий мударр бўлиб ишлади. 2000 йилдан буён мазкур мад-раса мудиридир.

(олимга) пайғамбарлар билан бирга мукофот берилади”.

Илм ҳақида сўз борар экан, аввало илм ўзи нима, уни нима учун ўрганамиз, нега бошқалар-га ҳам ўргатамиз? Бунинг мо-ҳиятини билишимиз керак. Ку-йидаги уч ҳадиси шарифда бу са-волларга етарлича жавоб бор.

Пайғамбаримиз (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) марҳамат қиладилар:

“Ҳар нарсанинг таянчи бор. Диннинг таянчи фикҳ (яъни, билим)дир”;

“Билим Ислом динининг ҳаёти ва асоси”;

“Ҳар нарсанинг ўз йўли бор. Жаннатнинг йўли илмдир”.

Очиғи, бу дунёда кўз очган киши борки, мартабага эга бўлсам, обрў-эътибор қозонсам, дейди. Аллоҳ ўша йўлни кўрсат-ган — олимларни бу мартабага етказишни ваъда берган: “**Аллоҳ сизлардан имон келтирган ва илм ато этилган зотларни (баланд) даража-мартабаларга кўтарур**” (Мужодала, 11). Фақат бир ме-зонни унутмайлик. Бу ояти қар-имани тафсир этган солиҳ са-лафларимиз Аллоҳ ҳузурини бу дунёдаги обрў-эътибор, бойлик-ларнинг ҳеч қандай қиймати йўқ, фақатгина имонли, тақво-дорларнинггина мартабаси Яратган наздида баланд бўлади, деб уқтиришади. Шу боис чи-накам билим дунёвийми, ди-нийми кишини покиза ҳаётга етаклайди, икки дунёси учун фойдали бўладиган тараққиётга хисса қўшади.

— Ана шундай туганмас бой-ликка устоз орқали етилади. Ана шундай баланд даражаларга илк зина ўқув даргоҳи бўлади. Мир Араб мадрасаси юртимиздаги қадимий, табаррук илм маскан-ларидан биридир.

— Мир Араб мадрасаси қарийб беш асрдан буён Шарқ Фарбга илм зиёсини таратиб келади. У шайх Мири Араб томонидан милодий 1530—1536 йиллари Бухоро амири Убайдуллоҳхон инъом этган маблаг ҳисобига қурдирилган. Халқ орасида Мири Араб (яъни, араб амири) номи ила танилган бу кишининг исми-насаби Саид Абдуллоҳ ал-Яманийдир. У мансаб, тож-тахтдан воз кечиб, йигирма икки ёшда илм талабида Самарқандга келади ва нақшбандия тариқатининг пири муршиди Хожа Аҳрор Валийга қўл беради. Хожа Аҳрор вафотидан сўнг унинг ўғли Муҳаммад Бакр Саид Абдуллоҳхон Бухоро амири Убайдуллоҳхон билан таништиради. Тез орада у илму маърифати билан Бухоро уламолари ўртасида танилади. Амирнинг ҳурмат, ихлосини қозониб, пирлик даражасига етади.

Мир Араб мадрасаси тўрт юз олтмиш тўққиз йилдан буён илм, маърифат даргоҳи сифатида қадрланиб келади. Бу ерда юртимизнинггина эмас, қўшни Афғонистон, Эрон, Марказий Осиё давлатлари, Русия, Хитой каби мамлакатлардан ҳам қанчадан-қанча илм толиблари таҳсил олишган. Улардан бир қанчаси замонасининг алломалари бўлиб етишган. Мақтаниш маъносида эмас-у, мисол тариқасида яқин ўтмишда Мир Арабда ўқиган айрим таниқли кишиларни эслашимиз мумкин. Нақшбандия тариқатининг кўзга кўринган етакчиларидан қози Асқар, Ўзбекистон мусулмонлари идораси (Ўрта Осиё ва Қозоғистон мусулмонлари идораси) асосчиси Эшон Бобохон ибн Абдулмажидхон, у киши-

нинг устози, XIX асрнинг таниқли муфассир ва муҳаддис олими Миён Малик, муфтий Икромча, Сулаймон хўжа, домла Изомий, домла Қосим, ҳамда Ўзбекистон мусулмонлари идораси аввалги раҳбарлари шайх Мухторжон Абдуллаев, шайх Абдуғани Абдуллаев, шайх Юсуфжон Шокиров, шайх Муҳаммад Содик Муҳаммад Юсуф, шунингдек, Ҳамдўстлик мамлакатлари диний идоралариغا раҳбарлик қилаётган Равил Файнутдин (Русия), Аллоҳшукур Пошшозода (Озарбойжон), Талъат Тожиддин (Бошқирдистон), Чеченистон Республикаси собиқ президенти, марҳум Аҳмад ҳожи Қодиров, Ўзбекистон мусулмонлари идораси раиси, муфтий Абдурашид қори Баҳромов каби талай олимлар Мир Араб мадрасасида таҳсил олишган.

Совет даврида мадраса фаолияти бир неча йил мажбуран тўхтатиб қўйилади. 1943 йилда шайх Эшон Бобохон ҳазратларининг саъй-ҳаракати билан бошланган ишлар натижасида Мир Араб мадрасаси дарвозаси илмга чанқоқ ёшлар учун яна очилди ва йигирма йилдан ортиқ вақт давомида собиқ Иттифоқда ягона Ислом ўқув юрти сифатида фаолият кўрсатди.

— **Мир Араб мадрасасининг бугунги фаолияти ҳақида ҳам қисқача тўхталсангиз.**

— Ҳозир мадрасада юздан ортиқ талаба ўқийди. Улар Қуръон, ҳадис, фикҳ, Ислом тарихи, араб тили сарф ва наҳви, шунингдек, она тили ва адабиёт, инглиз тили, ўрис тили, физика, математика, астрономия, жўғрофия ҳамда информатика каби диний ва дунёвий фанларни ўрганишади. Замонавий талабаларга жавоб берадиган синф хоналари, фан кабинетлари, интернетга уланган компютер маркази улар хизматида. Талабалар мадрасанинг етарли шароитларга

эга бўлган ҳужраларида яшашади. Қулай ошхона, новвойхона, таҳоратхона хизматидан фойдаланишади. Мадраса кутубхонасида йигирма мингдан ортиқ китоб бўлиб, айниқса, нодир қўлёзмалар бўлимида сақланаётган асарлар бой маънавий меросимизнинг дурдоналари ҳисобланади. Талабаларимиз меҳрли ва талабчан, билимдон ва фидойи устозларга ёлчишган. Абдуғафур ҳожи Раззоқов, Қобилжон ҳожи Сиддиқов, Мўминжон ҳожи Баҳромов, Азизхўжа Иноятов, Жобир Элов, Ақром Абдуллаев, Мақсуджон Ақромов, Насруллоҳхон Шукруллаев, Абдулвоҳсеъ Каримов, Фафуржон Исоевлар шулар жумласидандир. Иқтидорли ва тиришқоқ битирувчиларимизнинг Мадина Ислом университети, Қоҳирадаги Ал-Азҳар университети каби нуфузли илм даргоҳларида ўқишни давом эттираётганлари қалбимизни қувончга тўлдирди, меҳнатимиз исзиз кетмаётганини билдиради. Мадрасамиз ёшларининг ҳунар эгаллашлари, соғлом ва бақувват бўлишларига ҳам жиддий эътибор берамиз. Натижалар бунинг бир кўрсаткичидир. Ўтган йили Ислом ўрта-махсус билим юрлари ўртасида республика ягона фан олимпиадасида ғолиб бўлган битирувчимиз Музаффар Жабборов Тошкент Ислом институтига ўқиш грантини қўлга киритди. Яна бир талабамиз Темуржон Ниёзов Эронда ўтказилган қорилар мусобақасида фаол иштирок этди. Республика "Баркамол авлод" спорт беллашувларида талабаларимиздан Мустақил Исаев (2004) шоҳмот, Улуғбек Жиянов (2005) миллий кураш бўйича биринчи ўринни эгаллашди.

Улуғ устозлар изи тушган Мир Араб мадрасасида ишлаётганимдан кўнглим тоғдай ўсади. Аллоҳ ҳамиша илм талаб қилган, илм ўргатган бандаларининг йўлини очик, тақдирини ёруғ қилсин! Омин...

Вафо ФАЙЗУЛЛОҲ
ёзиб олди

ИЛМ ВА ФАЗЛ СОҲИБИ

Имом Ҳокимнинг “Мустадрак” ҳадис тўпламида Абдуллоҳ ибн Умардан (розийаллоҳу анҳу) бундай ривоят қилинади: “Абу Ҳурайра Расулуллоҳдан савол сўрашда журъатли эди. Биз сўролмайдиган саволларни ҳам у зотдан сўрай олар эди”.*

Расулуллоҳнинг ўзлари Абу Ҳурайранинг ҳадисга иштиёқини эътироф қилган эдилар. Бир куни Абу Ҳурайра: “Эй Аллоҳнинг Расули, қиёмат куни сизнинг шафоатингиздан энг саодатманд бўладиган ким?” деб сўраб қолди. Шунда Расулуллоҳ: “Эй Абу Ҳурайра, сенинг ҳадисга ўта қизиқишингдан шу гапни сендан олдин ҳеч ким сўрамаслигини билган эдим”, дедилар (*Имом Бухорий ривояти*).

Пайгамбаримизнинг бундай мақтовларига сазовор бўлиш улкан бахт!

Илм таҳсилга шавқи Абу Ҳурайрани тирикчилик ташвишларидан озод этган эди. Доим Расулуллоҳ ҳузурларида бўлиш учун камбағаллик, очлик ва барча мусибатларга сабр қилди. Гоҳо бир неча кун оч қолар, эгнига эски кийим кияр эди. Дунёвий тирикчилик ва фаровонликни деб бирор марта Расулуллоҳ суҳбатларини тарк қилмади. Аксинча, нубувват даргоҳини барча дунёвий манфаатларидан устун қўйди.

Ҳофиз ибн Ҳажар “Ал-Исоба” китобида ушбу ривоятни келтиради: “Бир куни Расулуллоҳ ҳузурларига ганимат моли келтирилди. У зот Абу Ҳурайрадан меҳрибонлик билан сўрадилар: “Бу молдан бирор ҳисса олиш истагинг борми?” У деди: “Ё Расулуллоҳ, менинг истагим сиздан илм ўрганишдир. Мол-дунёга эҳтиёжим йўқ”.

Ибн Саъд: “Табақот”ида Абу Ҳурайрадан ушбу ривоятни нақл қилади: “Мен қорнимни арзиманган нарса билан тўйдириб, дарҳол Расулуллоҳ суҳбатларига борар эдим. Шу сабабли яхши таом емадим, чиройли либос киймадим, хизматкор ёки чўри ҳам тутмадим. Очлик зўрайса, биронта биродаримдан бирор оят ва унинг тафсирини сўрай эдим. Ҳолбуки, бу оят ва унинг тафсиридан ўзим хабардор бўлардим. Мақсадим — биродарим шояд ўзи билан олиб кетиб, бирор егулик берса, дер эдим. Мен асҳоби суффанинг етмиш мискин аъзосидан бири эдим. Бизларда ўралиш учун ёпинчимиз ҳам бўлмас эди”.

*Давоми, бошланиши 6-бетда

5

Абу Ҳурайра ватанини тарк этиб, йўлга чиққанида онасини ҳам бирга олиб келган эди. Онасининг исми, ихтилофли ривоятга кўра, Маймуна ёки Умайма эди. Ёшлигида бева қолган, кўп қийинчиликлар билан Абу Ҳурайрани тарбия қилган эди. Шу сабабли Абу Ҳурайра онасига ниҳоятда эҳтиромда ва итоатда бўларди. Лекин бахтга қарши онаси ҳали-ҳануз имонга келмаган, ота-боболарининг куфр динига эътиқод қилар эди. Абу Ҳурайра онасининг имонсизлигидан дард чекарди. Ҳар вақт онасини тавҳидга даъват қилса, у инкор этарди. Ҳатто бир куни имонга даъват қилаётганида онаси Расулуллоҳ шаънларига беодоб сўзлар айтиб юборди. Абу Ҳурайра бундан қаттиқ ранжиб, йиғлаган ҳолда Расулуллоҳ ҳузурларига келади ва бўлган воқеани айтиб беради ҳамда узрхоҳлик билан бундай дейди: “Ё Расулуллоҳ, онамни дуо қилинг, Аллоҳ таоло у кишига ҳақ йўлни қабул қилиш учун тавфиқ берсин”.

Расулуллоҳ дуо қилдилар: “Аллоҳим, Абу Ҳурайранинг онасини ҳидоят қил”.

Абу Ҳурайра хурсанд бўлиб уйга қайтди. Келса, эшик берк. Ичкарида онаси чўмилмоқда. Чўмилиб бўлиб, эшикни очди ва: “Эй фарзандим, гувоҳ бўл, мен Аллоҳ ва унинг ҳақ Расулига сидқидилдан имон келтирдим”, деди.

Абу Ҳурайра ниҳоятда севиниб, ўзини йўқотиб қўйди. Сўнгра хурсандчилик кўзёшлари билан Расулуллоҳ ҳузурларига чопди:

“Ё Расулуллоҳ, сизга хушхабар келтирдим. Сизнинг дуоингиз қабул бўлди. Аллоҳ таоло онамни ҳидоят қилди”, деди.

Пайгамбаримиз бу хабардан ниҳоятда хурсанд бўлдилар.

6

Ҳазрати Абу Ҳурайра (розийаллоҳу анҳу) Пайгамбаримиз остоналарида мухлис илм толибигина эмас, балки мужоҳид мардлардан ҳам бири эди. Ҳайбар ғазотидан сўнг у киши Макка фатҳи, Ҳунайн, Табук ғазотларида ҳам Расулуллоҳ билан бирга йштирок этди. Баъзи пайтлари муҳим ишлар учун ўзи ҳам лашкар билан юборилар эди. Имом Аҳмад “Муснад”ида Сулаймон ибн Йасор Абу Ҳурайрадан ушбу ривоятни келтиради: “Бир куни Расулуллоҳ мени бир лашкарга бошлиқ қилиб юбордилар. Икки курашлик душманнинг номини айтиб, “Агар уларни топсанг, ўтда ёқиб юбор”, дедилар. Жўнаётган вақтимизда у зот: “Мен сенга икки кишини ёқиб юборишга буюрган эдим. Ўт билан азоб бериш Аллоҳ таолога хос ишдир. Агар уларни топсанг, ёндирма, балки қилич билан қатл қил”, деб огоҳлантирдилар”.

Тўққизинчи ҳижрий санада Табук ғазотидан қайтаётиб, Расулуллоҳ уч юз кишилик карвонга Абу Бакр Сиддиқни (розийаллоҳу анҳу) амир

этиб, Маккага ҳаж қилиш учун юбордилар. Ҳазрати Алини бу карвонга кузатувчи бошлиқ, Абу Ҳурайрани эса муаллим этиб тайинладилар.

Ҳазрати Умар биринчи ҳижрий санада Сарвари Олам вафотларидан сўнг, Ҳазрати Абу Бакр Сиддиқ хилофат курсисига ўтирди. Бирдан ридда (диндан қайтиш) фитнаси бошланди. Ҳазрати Абу Бакр Сиддиқ беназир азму ирода ва матонат билан фитначиларга қарши курашиб, уни бар-тараф қилди. Бу жангда Абу Ҳурайра ҳам Абу Бакр Сиддиққа катта мадакор бўлди.

Ҳазрати Умар (розийаллоҳу анҳу) халифаликлари даврида Абу Ҳурайрани Баҳраинга волий этиб тайинлади. У ерда ҳукмдоргина бўлиб қолмай, балки одамларга дин аҳкомлари ва шариат масалаларидан ҳам дарс берди. У киши Баҳраиндан қайтаётганида, Ҳофиз Заҳабийнинг ёзишича, тижорат орқасидан тўрт юз минг дирҳам бойлик орттирган эди. Бу пулдан йигирма мингини олиб, қолганини Байтул-молга топширди.

Ибн Асокир “Тарихи Дамашқ”да бундай келтиради: “Ҳазрати Абу Ҳурайра Ярмук жангида иштирок этди. Бу жанг Ҳазрати Умар халифалик давридаги энг хунрез жанглардан эди. Мазкур жангда румликлар мусулмонларга қарши қаттиқ курашди. Абу Ҳурайра ва у кишининг қабиладошлари душманга қарши шижоатли жанг қилишди. Абу Ҳурайра душман томон илгарилаб, ўз қавмига: “Эй баҳодирлар,

Аллоҳ таолога яқинлик ҳосил қилинганлар. Сизларнинг ушбу онда турган ўрнингиздан кўра маҳбуброқ амал йўқ”, дея хитоб қилди.

Бу сўздан руҳланган Азд қабиласи румликларга қарши кучли ҳамлага ташланди ва уларнинг сафларини бузиб, тор-мор қилди.

Ибн Асир бундай ёзади: “Ҳазрати Умар халифаликларининг сўнгги йилларида Озарбойжонга лашкар юборилди. Бу лашкар сафида Абу Ҳурайра ҳам бор эди. Шу орада Ҳазрати Умар шаҳид бўлади ва Ҳазрат Усмон ибн Аффон (розийаллоҳу анҳу) халифа этиб тайинланади. Лашкар Журжонни ҳам фатҳ қилади”.

7

Ҳазрати Усмон халифалик даврларининг аввалида Машриқ ўлкалари фатҳида баҳодирона иштирок этган Абу Ҳурайра Мадинаи мунавварага қайтиб келди. Бу ерда одамларга илм бериш билан машғул бўлди. Ҳазрати Усмонга қарши исён кўтарилган ҳамда исёнчилар халифа-

нинг уйларини ўраб олган вақтда Абу Ҳурайра уларга қарши туриб, мўминлар амирини ҳимоя қилди. Ҳофиз ибн Ҳажар бундай ёзади: “Абу Ҳурайра ҳимоячиларни қувватлаб, исёнчиларни огоҳлантириб, бундай деди: “Мен Расулуллоҳнинг: “Сизлар мендан кейин фитна ва ихтилофларга мубтало бўласизлар”, деганларини эшитганман. Одамлар у зотдан: “Ўша фитна даврида бизлар нима қилишимиз лозим?” деб сўрашганида, Расулуллоҳ: “Омонатдор амир ва унинг ҳимоячилари билан бирга бўлинглар”, деганлар”. Бу сўзлар Ҳазрати Усмоннинг ҳимоячиларига далил эди.

Лекин барибир исёнчилар Ҳазрати Усмонни шаҳид қилишди. Бу воқеадан қаттиқ таъсирланган Абу Ҳурайра узлатни ихтиёр этди. Ҳазрати Али (розийаллоҳу анҳу) халифалик даврида рўй берган Жамал, Сиффин воқеаларида иштирок этмади ва бетарафлиги сабабини бундай изоҳлади: “Мен Расулуллоҳдан ушбу сўзни эшитганман: “Мендан сўнг фитналар пайдо бўлади. У вақтда ўтирган одам турган одамдан яхши бўлади. Турган одам юриб борган одамдан яхши бўлади. Ким бу фитналардан сақланиб, хилват жойни ихтиёр этса, унда паноҳ топсин” (Имом Аҳмад ривояти).

Қирқинчи ҳижрий санада Ҳазрати Али ҳам шаҳид бўлди. У кишининг ўрнига ўғиллари имом Ҳасан халифа бўлди. Аммо олти ой ичида у халифаликни Муовияга топширди.

Абу Ҳурайра ҳам Муовияга байъат қилди. Муовия Мадинаи мунавварага Марвон ибн Ҳакамни волий этиб тайинлади. Марвон Мадинадан ташқарига чиқса, Абу Ҳурайрани ўрнига ноиб этиб тайинлар эди. Жумладан, ҳижрий 54—55 йилларда Марвон икки марта ҳаж сафарига кетганида ўрнига Абу Ҳурайрани ҳоким ноиби этиб тайинлаган.

8

Ҳижрий 58 йили Абу Ҳурайра қаттиқ оғриб қолди. Одамлар бу улуг саҳобанинг зиёратларига тинмай келишар эди. Шу ҳолатда ҳам зиёратчиларни яхшиликка чақирар ва мункар ишлардан қайтарар эди. Бир кун ийглаб бундай дейди: “Мен дунёнинг ўткинчи неъматларидан ажралиш сабабли йиғламаяпман. Балки сафар узундир, аммо сафар озуқаси ниҳоятда оз. Олдимда жаннат ва жаҳаннам эшиклари турибди. Қайси биридан киришимни билмайман. Йиғлашим сабаби шудир”.

Марвон ибн Ҳакам Абу Ҳурайрининг зиёратига келганида у киши бундай дуо қилди:

— Аллоҳим, мен Сенинг ҳузурингга қайтишни истаيمان. Жамолингни сўрайман, — Сўнгра васият қилди: — “Қабримга мақбара қурманглар. Жанозамни тезроқ қабрга элтинглар. Чунки мен Расулуллоҳдан бундай ҳадис эшитганман: “Мўмин банда тобутга қўйилгач, мени тезроқ қабрга элтинглар, дейди. Фосиқ банда тобутга қўйилгач, мени қаерга олиб кетаяпсизлар, деб айтади”.

Кейин муборак жон омонатини топширди. Бу вақтда етмиш саккиз ёшда эди. Бир ривоятда: “Абу Ҳурайра 57 ҳижрий санада вафот этган”, дейилади. Лекин Воқидий, Абу Убайд (раҳматуллоҳи алайҳим) ва бошқаларнинг сўзларига мувофиқ Абу Ҳурайра ҳазрати Ойиша онамизнинг (рози-йаллоҳу анҳо) жанозаларини ўқиганлар. Ҳазрати Ойиша эса ҳижрий 58 йилнинг рамазон ойида вафот этганлар. Демак, Абу Ҳурайра ҳижрий 58-йилнинг рамазон ойидан сўнг вафот этган. Ҳофиз ибн Ҳажар сўзларига мувофиқ, Абу Ҳурайра 59 ҳижрий санада вафот этган.

Абу Ҳурайрининг жанозасини Мадина амири Валид ибн Утба ўқиди. Жанозасида улуг саҳобийлардан Абдуллоҳ ибн Умар ва Абу Саид Худрий иштирок этишди. Абу Ҳурайра “Жаннатул бақӣ” қабристонига, муҳожирлар ёнига қўйилди.

Ҳазрати Абу Ҳурайра Расулуллоҳ вафотларидан сўнг оила қурган эди. У кишидан бева аёли ҳамда тўрт фарзанд қолди. Улардан уч нафари ўғил бўлиб, исмлари ал-Муҳаррар, Абдурраҳмон, Билол эди. Қизининг исми маълум эмас. Аммо тобеинлар раиси Саид ибн Мусаййабга никоҳлангани ҳақида маълумот бор. Ўғли ал-Муҳаррар отасидан, ҳазрати Умар ва Абдуллоҳ ибн Умардан ҳадис ривоят қилган.

9

Ҳазрати Абу Ҳурайра илм ва фазлда ниҳоятда баланд мақомга эришган эдилар. У киши Расулуллоҳ ҳадисларининг беқиёс хазинасини умматга етказдилар ва бу борада барча уммат у кишидан миннатдордир. У киши ривоят қилган 5374 ҳадисдан 325 таси “муттафақун алайҳ” (яъни, Имом Бухорий ва Муслим бирга ривоят қилган) иснодlidir. Бундан 79 ҳадисни Имом Бухорий ва 93 ҳадисни Имом Муслим ёлғиз ривоят қилган. Абу Ҳурайра жуда кўп ҳадисларни бевосита, тўғридан-тўғри Расулуллоҳнинг ўзларидан ривоят қилганлар. Бундан ташқари, бир қатор саҳобалардан ҳам ривоят қилганлар. Жумладан, ҳазрати Ойиша, Абу Бакр Сиддиқ, Умар ибн Хаттоб, Убай ибн Каъб, Усома ибн Зайд, Фазл ибн Аббослардан (розийаллоҳу анҳум) ривоят қилганлар. Абу Ҳурайрининг ўзларидан ҳазрати Ойиша, Абдуллоҳ ибн Умар, Абдуллоҳ ибн Аббос, Абу Мусо ал-Ашъарий, Абдуллоҳ ибн Зубайр, Абу Аййуб ал-Ансорий, Анас ибн Молик, Зайд ибн Собит каби улуг саҳобийлар ривоят қилишган.

Бундан ташқари кўпчилик тобеинлар ҳам Абу Ҳурайрадан ҳадис ривоят қилишган.

Имом Бухорий, Абу Ҳурайрадан ҳадис ривоят қилган зотларнинг адади олти юздан ортиқдир, деб айтганлар. Абдуллоҳ ибн Умар: “Абу Ҳурайра бизнинг орамизда ҳадиснинг энг пухта билимдонидир”, дер эдилар.

Абу Ҳурайра ҳадисларни кўп ривоят қилиш билан бирга, бу борада ниҳоятда эҳтиёткор эдилар. Ўзлари доим: “Ким Расулуллоҳга ёлғон тўқиса, ўзини жаҳаннамга ҳақдор деб билсин”, деб айтардилар.

Абу Ҳурайра фақат ҳадис билимдони эмас эдилар. Балки фикҳ ва ижтиҳодда ҳам юксак маҳоратлари бор эди. У киши Мадинаи мунавваранинг фақиҳларидан саналар эдилар. Ўзга фақиҳ саҳобалар каби, фатво беришга салоҳиятли эдилар. Умрларининг охиригача илм ҳалқалари ташкил этиб, одамларга ҳадис илмидан дарс бердилар. Жумладан, Имом Ҳоким “Мустадрак”ида айтишича, у зот ҳар жума масжидда имом хутбага чиққунга қадар ҳадис илмидан дарс берар эдилар.

Абу Ҳурайрининг ахлоқ гулшанларида илм таҳсили ва илм тарқатиш, Расулуллоҳ муҳаббатига, суннатга пайравлик, ибодат шавқи, ҳақ-ғўйлик, соддалик, саховат, кўзиёшлилик каби олий хулқлар алоҳида ўрин тутар эди. У кишининг илм таҳсили йўлидаги машаққатларга сабр қилишлари жуда кам инсонларда учрайди. Сўнгра у киши бу илмларни катта завқ-шавқ билан тарқатдилар. Расулуллоҳга бўлган муҳаббатларига тўхтасак, у киши ўзларини буткул Расулуллоҳ хизматлари ва суҳбатларига бағишлаб, буни энг улуг саодат деб билдилар.

Суннатга пайравликда ҳам у киши жуда мустаҳкам эдилар. Ҳар бир ишда суннатга риоя қилар эдилар. Ибодат ва муомалада Расулуллоҳ равишларига эргашар эдилар. Расулуллоҳ вафотларидан кейин кенгчилик вақтида у кишига яхши таомлардан келтирилса: “Расулуллоҳ бу дунёда тўйиб яхши таом емадилар”, деб кўпинча қайтарардилар. Ҳар кеча ибодатга қойим эдилар. Зикрда бардавом эдилар.

Абу Ҳурайра Мадина ҳокими Марвон ибн Ҳакамга доимо тўғри, ҳақ сўзни айтардилар. Унинг камчилиги ва хатоларини юзига айтиб, ислоҳ қилар эдилар. Ниҳоятда камтарин ҳаёт кечирар эдилар. Охират хавфи, қиёмат ваҳмидан ҳадис айтатуриб хушларидан кетиб ҳам қолар эди. Ниҳоятда саховатли эдилар. Кўп садақа қилар, жуда меҳмондўст инсон эдилар...

Аллоҳ таоло азизимиз ҳазрати Абу Ҳурайрадан рози бўлсин!

Ўрду тилидан
Ғиёсиддин ЖАМОЛ
таржимаси

ИСЛОМ КОНФЕРЕНСАСИ ТАШКИЛОТИ

Ислом конференсаси ташкилоти (ИКТ) — ҳукуматлараро халқаро Ислом ташкилоти ҳисобланади. Унга 1969 йили, Ислом мамлакатлари давлат ва ҳукумат бошлиқларининг Работ (Мароқаш) шаҳрида бўлган биринчи учрашувида асос солинган. Ислом мамлакатлари ташқи ишлар вазирларининг 1972 йили Жидда (Саудия Арабистони) шаҳридаги учинчи анжуманида таъсис этилган ва Низоми қабул қилинган.

Ҳозирги пайтда ИКТ 56 та мусулмон мамлакатни, шу жумладан, Фаластин Озодлик ташкилотини бирлаштирган. Ўзбекистон Республикаси ҳам 1996 йилдан бошлаб ИКТга аъзо. Ташкилот 1975 йилдан буён Бирлашган Миллатлар Ташкилоти ҳузурида кузатувчи мақомига эга.

ИКТнинг раҳбарий органлари — ҳар уч йилда бир марта чақириладиган давлат ва ҳукумат бошлиқлари конференсаси, ҳар йили ёки зарур ҳолларда фавқулодда чақириладиган ташқи ишлар вазирлари конференсаси ҳамда Бош котиб раҳбарлигида фаолият олиб борадиган котибиятдир.

Ислом конференсаси ташкилотнинг фаолияти мусулмон мамлакатларига иқтисодий ва ижтимоий тараққиётда, илмий-техникавий ишларда ёрдам кўрсатишга йўналтирилган. Ташкилот котибияти таркибида ижтимоий-иқтисодий, фан ва техника, халқаро муносабатлар, ахборот, инсон ҳуқуқлари ва бошқа бўлимлар ишлаб турибди. Шунингдек, у Ислом динини тарғиб қилиш, масжидлар қуриш, мактаб ва шифохоналарга ёрдам кўрсатиш каби хайрия ишлари билан ҳам шуғулланади.

Ташкилот ҳудуди, иқтисодий салоҳияти,

тўплаган бойликлари, халқаро доиралардаги обрўйи, сиёсий тузилмаси ва бошқарув тизимидан қатъи назар, деярли барча мусулмон мамлакатларини бирлаштирган. У асосий йўналишни Ислом бирдамлигини ва ўзаро ҳамкорлигини мустаҳкамлашга, айти пайтда ҳар бир давлат БМТ доирасида, жаҳон ҳамжамияти билан биргалликда ўзининг миллий манфаатларига жавоб

берадиган мустақил сиёсат юритишини таъминлашга қаратмоқда.

ИКТ қошида бир неча мустақил ташкилотлар ишлаб турибди. 1974 йили ташкил этилган Ислом Тараққиёт банки шулар жумласидандир. Қароргоҳи Жидда шаҳрида бўлган банкнинг асосий мақсади мусулмон мамлакатларининг иқтисодий ва ижтимоий тараққиётида ёрдам кўрсатишдир. Исломда фоиз, рибо ҳаром бўлганидан банк ҳам, мижозлар ҳам фоизсиз иштирок этишади. Банкнинг йилига берадиган ўн миллиардлаб долларли қарзлари аъзо мамлакатларда инфратузилмалар тузиш ва кенгайтириш, аралаш корхоналарни ва ташқи савдо битимларини сармоялаш, уларга техникавий ёрдам кўрсатиш каби мақсадларга йўналтирилади. Банк Ўзбекистонда ҳам турли ижтимоий-иқтисодий ва маданий дастурларни амалга оширишга маблағ ажратмоқда. Саудия Арабистони, Ливия, Бирлашган Араб Амирликлари, Кувайт каби мамлакатлар банкнинг энг йирик пайчилари ҳисобланишади.

*Интернет маълумотлари
асосида тайёрланди.*

Замонавий тиб илми қанча ривож топиб, сўнги кашфиётлар туфайли қанча янгилик киритилмасин, Сарвари Коинотнинг (алайҳиссалом) бундан салкам ўн беш аср муқаддам умматларига қолдирган тавсиялари олдида бош эгиб, ҳайратда қолаверади.

Фасл

Касаллик икки хилдир: қалб касаллиги ва бадан касаллиги. Иккиси ҳам Қуръонда мазкур.

Қалб касаллиги икки турли: шубҳа ва гумон касаллиги, шаҳват ва залолат касаллиги. Бу иккови ҳам Қуръонда бордир.

Аллоҳ таоло шубҳа хасталиги

кишига зарарли моддалардан фориг бўлиш учун ихромдаёқ сочини олдиришни мувоҳ қилди. У сочини олдириганида соч тагидаги зарарли нарсалардан қутулади. Буни табобатда истифрӯғ, яъни, фориг бўлиш дейилади. Қамалиб қолиши зарар берадиган ҳар қандай истифрӯғ шунга қиёс қилинади.

Қамалиб, тикқилиб қолиб, зарар етказадиган нарсалар ўнтадир: 1. Кўпирган қон. 2. Кўзгалган маний. 3. Бавл. 4. Катта ҳожат. 5. Дам. 6. Қусқи. 7. Акса. 8. Уйку.

“ТИББ УН-НАБАВИЙЙА”

ҳақида бундай дейди: “Уларнинг дилларида мараз — имонсизлик бор эди, бас, Аллоҳ маразларини янада зиёда қилди” (Бақара, 10). Шаҳват хасталиги ҳақида эса бундай дейди: “Эй Пайғамбар аёллари, сизлар аёллардан бирингаси каби эмасдирсизлар (Яъни, бирон аёл фазлу мартабада сизлар каби бўла олмас). Бас, сизлар агар тақводор бўлсангизлар (парда ортидан бирон номаҳрам эркакка жавоб қилган пайтларингизда) майин-пазокатли сўз қилмангларки, у ҳолда кўнглида мараз-нифоқ бўлган кимса тамаъ қилиб қолур. Яхши — тўғри сўзни сўзланглар!” (Аҳзоб, 32). Бу оятдаги мараз — хасталик зино шаҳватидир, валлоҳу ʼалам.

Энди бадан касалликларига келсак, Аллоҳ таоло бундай марҳамат қилади: «Кўзи ожиз кишига хараж — танглик йўқдир, чўлоққа хараж йўқдир, хастага хараж йўқдир...» (Нур, 61). Яна ҳаж, рўза ва таҳоратдаги бадан касалликларини баъзи бир сир учун зикр қилдики, бу сизга Қуръоннинг азаматини ва фаҳми етган кишига истиғнони баён этади. Мана унинг баёни:

Бадан табобатининг қоидалари учтадир: 1. Соғлик муҳофазаси; 2. Зарардан ҳимоя; 3. Фасодли моддалардан фориг бўлиш.

Аллоҳ таоло ана шу уч қоида кўйидаги уч ўринда зикр этди:

Биринчиси, “...Энди сизлардан бирор киши хаста ёки мусофир бўлса, у ҳолда (рўза тутолмаган кунларининг) саногини бошқа кунларда тутуди” (Бақара, 183). Демак, Аллоҳ таоло хаста учун касаллиги сабабли, мусофирга эса соғлиги ва қувватининг муҳофазаси туфайли рўза тутмасликни мувоҳ этди. Кўриниб турибдики, бу ўринда соғлик ва қувват муҳофазаси эътиборга олинмоқда.

Иккинчиси, “Энди агар сизлардан (ҳожилардан) кимдир касал ёки бошида бирон дарди бўлса (шу узр билан ихромда турган ҳолида сочини қирдирса), у ҳолда (уч кун) рўза тутутиш ёки (олти мискинга) садақа бериш ёхуд (бир қўй) сўйиш билан эваз тўласин” (Бақара, 196). Демак, бу оятда Аллоҳ таоло касал ва бошида бит ёки қичима-қўтири бор

9.Очлик. 10. Ташналик. Мана шу ўнга нарсанинг ҳар бири ушланиб, тутилиб қолса, бир дардни, касалликни келтириб чиқаради. Аллоҳ таоло уларнинг энг энгилдан қутулиш йўлини кўрсатиб, Қуръон услубида доим энг тубан билан энг юксакка ишора этилганидек, энг оғирларидан ҳам қутулиш лозим эканини билдирмоқда.

Учинчиси, зарардан ҳимоя хусусида Аллоҳ таоло марҳамат қилади: “Агар бетоб ё сафарда бўлсангизлар ёки сизлардан бирон киши ҳожатхонадан чиққан бўлса ёхуд хотинларингиз билан яқинлашган бўлсангиз ва (мазкур ҳолатларда) сув тона олмасангиз, покиза тупроқ билан таяммум қилинглар” (Нусо, 43). Бу оятда Аллоҳ таоло касални озор берадиган нарсалардан ҳимоя қилиб, унга сув ишлатишдан тупроққа ўтишига руҳсат бермоқда. Бу эса ҳар қандай ички ва ташқи зарарлардан ҳимояланишга ишорадир.

Аллоҳ таоло бандаларини табобатнинг мана шундай учта усули ва мукамал қоидасига йўллаяпти. Биз ҳам Расулulloҳнинг (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) бу хусусда келган кўрсатмаларини зикр қиламиз. Зеро, энг мукамал кўрсатмалар у зотга тегишли.

Қалблар табобатига тўхталсак, бу иш пайғамбарларга (алайҳимуссалом) топширилгандир. Уни ҳосил қилиш фақат улар томонидан ва фақат уларнинг қўлларида бўлади. Чунки қалбларнинг салоҳи Парвардигор — Фотир зотни исм ва сифатлари билан, афьол ва аҳкомлари билан таниш, Унинг розилиги ва муҳаббати учун интилиш, манҳийёт ва газабдан сақланиш ила бўлади. Булар эса фақат расуллардан ўрганилади. Уларга эргашмасдан ҳам қалб сиҳҳатига эга бўлинади, деб ўйлаган киши улкан галат ва катта хатога йўл қўяди. Бунинг фарқи бормаган гумроҳ қалбининг ҳаёти учун йиғласин. Чунки унинг қалби ўлган экан. Қалбининг нури учун йиғласин. Чунки у зулмат бағрига фарқ бўлган экан.

(Давоми келгуси сонда)

Мубашшир АХМАД
таржимаси

ОНА ТИЛИ ЎЙ ЎСТИРАДИ

Аллоҳ исрофни ёқтирмайди. Лекин, нодонлик-жоҳиллик курсин, ҳаётда кап-катта одамлар ҳам исрофга йўл очаётганини, ўзининг тўкин ҳаётини бошқаларга кўз-кўз қилиш ниятида мусобақа ўйнаётганини кузатиш мумкин. Тушунганларнинг садафаси кетсанг арзийди. Оқилнинг гапи ёшларнинг кўзини очади, турмушига барака ато этади.

Боламниқига меҳмон келди, мени ҳам чорлашди. Қудаларимиз келибди. Мен борганимда Нусрат момо қизи Бадалой келинимизга насиҳат қиларди:

— Рўзғор ғор болам, топиш-тутишимиз яхши, деб болаларни фақат шоколад билан боқма, ёмон одатлантириб қўясан. Оддий қанд-курс берсанг ҳам бўлади. Маблаг тежаллади, қолаверса, қўшнининг ҳам болалари бор...

Рўзғорда фақат кийимга ямоқ солинмайди. Билсанг, ҳар нарсанинг ямоғи бўлади. Маккажўхорини ун қилиб, буғдой унига қўшсанг, битта нонинг иккита бўлади, харажати эса бир яримтаники даражасида қолади. Ошқовоқни пишириб, хамирингга қўшсанг, икки нонинг учта, яна мазали ҳам бўлади. Булар овқатнинг ямоғидир.

Билсанг, камчил ўтин-чўпнинг ҳам ямоғи бор. Нон пиширсанг, мол охурида қолган нишхўртни тандирга сол, гўзапояга ямоқ бўлади. Бир-ярим ўтиннинг ўрнини босади.

Она сути бўй ўстиради, она тили ўй ўстиради. Гапларимдан хафа бўлмагин тагин...

Эринг бозордан бир кило гўшт олиб келса, ҳаммасини қозонга солма. Ўзингга қара, тўртдан бири ҳам сизларга етади. Сабзи, картишка, шолғом-

дан ҳам ташла. Бир қозон таом тайёр. Сабзавот билан гўшт қўшилган таом хушбўй ва мазали чиқади. Айтгандай, ошқовоқнинг ўзидан ўн хил овқат тайёрласа бўлади. Арзон, енгилҳазм, фойдали. Буниси энди нафсга ямоқ...

Ёш болага қимматбаҳо, ялтир-юлтир кийим олма, барибир қадрига етмайди. Оддий, пахтадан бўлган нарса олиб берганинг тузук. Ҳам соғлиғига фойдали, ҳам арзон туради. Болалар ёшлигида топганингни йиғ, улар улғайган сари харажати кўпаяди, буни унутма!

Билсанг, оддий кийим ҳам одамнинг зийнати — камтарин ва оқил бўласан. Ҳаргиз модага қизиқиб кийим олишга ўч бўлма. Тақинчоқларнинг орқасидан асло қувма. Нарсапарастлик кишини аҳмоқ қилади. Худо сақласин, касофат ҳам келтириши мумкин...

Тежаб-тергашда гап кўп. Таомларнинг қолдигини кўзичоғингга бер, кўзиларинг қолдирса, бузоғингга, ундан органини сигирингга тут... Бир нарса ни ишлатишда ҳам фойдалирогини кўзлаш керак. Кўрдим, макка дони олибсизлар, сўта-

сини ўтиндан бошқага ярамайди деб ўйлама. Майдалаб, қайноқ сувга ивितсанг, буям молингга хушхўр емиш бўлади.

...Отанг далада сувчи, мен фермада соғувчи эдим. Ўнновингизни ҳам оддий касбимиз, ҳалол меҳнатимиз билан катта қилдик. Бу иш ўз-ўзидан эмас, тадбир билан, қаноат билан бўлди. Каттангнинг кийимини кичигинг кийди, битта китобни ё жазбарни уч-тўрттанг ишлатдинг. Ҳеч нарса ташлаб юборилмади. Ҳамиша шоколад еганларинг йўқ. Ҳар йили янги кийим кийганларинг йўқ! Лекин ҳалол луқма тутдик. Доимо тоза кийим кийдирдик. Рўзғор сарф-харажати ўйлаб қилиб-мизки, оиламизга барака ёғилди. Ҳаммангиз уйли-жойли бўлдингизлар. Бундан орттириб, отанг билан бирга бўйнимиздаги фарз амални — ҳаж ибодатини ҳам адо этиб қайтдик.

Болам, рўзғорнинг камига ямоқ солишни билган хотин баракага йўл очади. Илоҳим, хонадонингдан қут-барака ари-масин...

Нусрат момо ўғитларини, дуоларини тинглаб, кўнглим ўсди. Ўғлим, невараларимнинг келажагини ўйладим. Кўпни кўрган, дуоғўй шундай бувилари бор экан, иншааллоҳ, турмушлари ёмон бўлмайди.

Эргаш ҳожи САИДОВ,
Зафаробод тумани,
Ёрқин қишлоғи

Отабек БОҚОНИЙ

Зийнат бўлсин сенга сабр

Нафсига қул бўлган очкўзлар бари
Албатта кимнингдир ҳаққини ейди.
Кимдир шимиб туршакни ҳатто
Бу менга берилган «ҳалол ризқ» дейди.

Зийнат бўлсин сенга сабр,
Елкангдан босса ҳам тоғ.
Бу дунёси тезда ўтар,
Охират деб яратгин боғ.

Нафс ўтига шўнғиб кетган ҳар инсон
Бой бўлса ҳам ўзгалардан кутар эҳсон.
Эҳсон қилиш фазилатин тинмай-мақтар,
Ўзи эса гадойга ҳам бермайди нон.

Мен демайман ҳеч кимни ёмон,
Ўз кунига бўлсинлар омон.
Фақат дейман адашиб кетманг,
Жаннат қолиб, жаҳаннам томон.

Оқар сувдек умрим ўтиб бормоқда,
Дўстингман деб дунё сирич ёрмоқда.
“Дўстим” учун югураман эрта-кеч,
Умрим тўрда, танам эса қармоқда.

Ризқингни Аллоҳим ўлчаб бергандир,
Шундан зарра ортиқ ея олмассан.
Умр ҳам ўлчовли, ганимат билгин,
Вақт етса, бир сўз ҳам дея олмассан.

Бир кун ўлим келиб қолар тўсатдан,
Жон ҳам чиқар ўша замон жасаддан.
Сабру бардош билан яша сақланиб
Риёдан, кибрдан, гийбат, ҳасаддан

Ёшим улуг, аммо ўзим чаққон эдим,
Шу сабабли ўртоқларга ёққан эдим.
“Ўртоқларим” югурдак деб ўйлар экан,
“Йўқол” деди, эшигини қоққан эдим.

Ҳеч кимга ҳеч қачон ота кўрма тош,
Ахир у айланиб тегар ўзингга.
Ақлингни ишга сол, бўлма ҳеч бебош,
Масъулсан ҳар нафас, ҳар бир сўзингга.

Ҳолимиз не бўлар

Йўқдан бор қилганни зикр қилмасак,
Ҳолимиз не бўлар қиёмат куни?
Берилган неъматга шукр қилмасак,
Ҳолимиз не бўлар қиёмат куни?

Закот йўқ, ушр йўқ, йўқолса ҳиммат,
Қалбларни қопласа қоп-қора зулмат.
Маҳшарда Пайғамбар дермикан уммат —
Ҳолимиз не бўлар қиёмат куни?

Мўминмиз ва лекин гуноҳлар бисёр,
Ноумид шайтондир, банда умидвор.
Ўзинг раҳм этмасанг, ё Парвардигор,
Ҳолимиз не бўлар қиёмат куни...

Челак тумани

Эрпўлат БАХТ

Дилимда умид кони бор

Тентиращдан фойда борми, айт,
Лоқайд, мудраб ётган кўй аро?
Қайда?
Изла... Руҳ кўшига қайт!
Сен ўзинга қайтгин аввало.
Билмам, нени топажаксен сен,
Этолмасман буни башорат.
Балки тонглар зилолига тенг
Ишқ нурида олгунг таҳорат!..
Эшик очсам, ёлғиз аёлдай
Хонам мени қаршилар маҳзун.
Чироқ нури маъсума, лолдай
Сийпаланар бир лаҳза, бир зум.
Тугмачани босаман, тагин
Зулмат вужудимни силкитар.
Чироқ нури бўлса-да ёрқин,
Кеча кўп нарсани беркитар.
Пайпаслайман оромкурсини,
Чўкиб енгил нафас оламан.
Кўзни юмиб қоронғуликда
Ёруғ хаёлларга толаман.

Ҳам азалсан, ҳам абадсан,
Ҳам Аҳадсан, ҳам Сомадсан.

Дилимда умид кони бор,
Қил уларни ижобат Сан...

Ғариб-мискин ҳамрозингдир,
Гарчи улуг маҳобатсан.

Кима мушфиқ бўлиб боқдинг,
Кима назари ҳайбатсан.

Тоза ишқим Сенга тушди,
Хор этма мени минбаъд Сан.

Бирсан, Борсан, Ёрсан Ўзинг,
Тенги йўқ бир муҳаббатсан...

Икки оламга сарварсиз,
Талъати моҳи анварсиз.

Танидим Сизни олисдан,
Муаттарсиз, муаттарсиз.

Ошиқ аҳлига меҳрибон
Муаллимсиз, дилсеварсиз.

Қиёмат кун шафоатлар
Қилгучи ҳақ Пайгамбарсиз!

Устинда

Боқ оламга, турфа иш:
Зогча анбар устинда.

Азизлар ер остинда,
Нокаслар зар устинда.

Тутди чархни нидоси
Айни саҳар устинда:

Кимни чорлар, билмарам,
Сўфи минор устинда?

Элларки, бўлди ғофил
Ва ёким кар, устинда...

Миш-миш қозони тошса,
Жавлон урар устинда.

Ибодатга хуши йўқ,
Не савдо сар устинда?..

Илким ёқам устинда,
Ақлим озар устинда.

Ҳайронлар қолиб, Пўлат
Арзин ёзар, устинда...

Эрир дилнинг сўнгги қорлари,
Бойчечакдай потрайди умид.
Мунаввар тонг дийдорин кутиб,
Рухим сокин, теварак жим-жит.
Эгаси йўқ дайди ит каби
Фингшир ортда гуноҳ-хатолар.
Қалбим чексиз уфқ ортидан
Камалакдай рангин хат олар.
Савашларда толиққан асир
Топган каби буюк иноят
“Ассалому алайкум” сўзи
Бахш этади менга саодат...

Богот тумани

ЯХШИ ХУЛҚЛИ ХОТИН

Алишер Навоий айрим асарларида аёлнинг оиладаги юксак мавқеини, ижтимоий ҳаётдаги хизматларини бир-бир кўрсатиб ўтади. Масалан, “Маҳбуб ул-қулуб” асарининг “Кадхудолик¹ сифати ва хотунлар зикрида” деб номланган бобини олайлик:

“Мувофиқ тушса кадбону², давлат ва жамиятга бўлмоқдурур ҳамзону³. Уйнинг безағи ундан ва уйланган (йигит)нинг осойиши ундан. Хуснли бўлса, кўнгилга ёқимли бўлур, яхши хулқли бўлса, жон озигидир. Ақлли бўлса, турмуш интизоми ва рўзгор керак-яроғи тартибли ва саранжом бўлади. Киши бу хилдаги жуфти ҳалолга эришса, балки бундай бахт қўлга киритилса, яширин ғам ва қулфатда сирдош ва ҳамдаминг бўлур, махфий ва яширин дард ва машаққатда ҳамнафас ва маҳраминг бўлур”.

Яхши хулқли аёл соҳибалик қилувчи хонадонда фаровонлик ва равнақ бўлади, бекаси бадахлоқ бўлган уй эса, гарчи ҳар қанча ҳашамдор ва безакли бўлган чоғда ҳам, файзсиз ва фариштасиз кўринади, деган фикрни ҳазрат Навоий назмда қуйидагича ифодалайди:

*Уйда равнақдурур, агар кишига
Яхши ҳамхона бўлса ҳамзону.
Заб ила турфа⁴ ҳаргиз ўлмас уй,
Бўлмаса анда турфа кадбону.*

Алишер Навоий таъкидлайдики, агар хотин шундай хушахлоқ, покизатабиат бўлса, “турмушдан бирор жафо етган вақтда ҳасратдошинг ул. Ва фалақдан ҳар бало келгудек бўлса, кўмакдошинг ҳам ул”. Шунинг учун ҳам мутафаккир шоир бундай хотинларни қадрлаш, уларни оиланинг таянчи сифатида эъзозлашга чақиради.

Уйланган эркак жуфти ҳалолига яхши муомалада бўлиши билан бирга, унга адаб ўргатиши, яхши қилиқларни сингдириб бориши ҳам муҳим вазифа эканини шоир алоҳида уқтиради:

*Топтинг чу аёл, яхшилиқ еткурғил,
Ўргат адабу яхши қилиқ еткурғил,
Ҳар неча адаб бўлса қатиқ еткурғил,
Хайлингга⁵ адаб қилиб, аси⁶ еткурғил.*

Ҳазрат наздида солиҳа, шарм-ҳаёли, вафоли ва иболи аёлларнинг ҳатто босган излари баъзи бадхулқ ва нопок эрлардан яхшироқдир:

*Юз туман нопок эрдин яхшироқ
Пок хотинлар аёғининг изи.*

Пайғамбаримизнинг (соллаллоҳу алайҳи ва

саллам): “Жаннат оналар оёғи остидадир”, деган ҳадиси шарифлари маъноси шоир қаламидан бадиий жило топиб, бундай янграйди:

*Оналар оёғи остидадур
Равзаю жаннату жинон боғи.
Гар равза висолин истар эсанг,
Бўл оналар оёғининг туфроғи.*

Динимизда аёлларга қанчалик юксак эъзоз ва эҳтиром назари билан қаралиши Алишер Навоийнинг “Насойим ул-муҳаббат” асарида Исмоил Даббос исми киши тилидан бундай ҳикоя қилинади: “...ҳаж нияти қилиб, борурда Шерозга етиштим. Бир масжидга кирдим. Шайх Мўминни кўрдимки, ўлтуруб, ҳирқасин⁷ ямайдур эрди. Салом қилдим ва ўлтурдум. Мендин сўрдиким, “Не ниятинг бор?” Дедим: “Ҳаж ниятим бор”. Деди: “Онанг борми?” Дедим: “Бор”. Деди: “Ёниб⁸, анинг мулозаматиға бор!” Бу сўз менга хуш келмас эрди. Деди: “Тўлғанасен? Мен эллик (марта) ҳаж қилибмен — бошяланг, оёқяланг ва зоду ҳамроҳсиз. Барчасин сенга бердим. Сен онанг кўнгли шодлигин менга бер...”

Хуллас, мутафаккирлар ҳар доим аёлларга эътибор ва эҳтиромда бўлишга, уларни ардоқлашга даъват этиб келганларки, бу хислат ҳазрати Пайғамбаримизнинг (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) суннатларидан экани куёшдай равшандир.

Юсуф ТУРСУНОВ,

ЎзРФА Алишер Навоий номидаги

Давлат адабиёти музейи катта илмий ходими

1. Кадхудолик — хотини ёки эри борлик. 2. Кадбону — эрли хотин. 3. Ҳамзону — «ёнма-ён» маъносида. 4. Турфа — «ажойиб» маъносида. 5. Хайлингга — бу ўринда оила аъзоларининг маъносида. 6. Асиғ — фойда, нафъ. 7. Ҳирқа — шайх ва дарвешларнинг махсус уст кийими. 8. Ёниб — қайтиб.

Сурбетлик маълум бир худудга боғлиқ ҳодиса, у қандайдир сабаблар билан маданият етиб бормаган жойлардагина учрайди, деб ўйлайдиган кишиларнинг ҳафсаласини пир қилмоқчиман: миллатни юзлаб йиллик демократия ҳам, Виям Шекспир билан миллатдошлик ҳолати ҳам ва сиёсий одоб қоидалари ҳам сурбетликдан асраб қололмас экан. Бунга, масалан, йўловчилар тигиз бўлган соатларда Лондон метросига тушган киши осонгина ишонч ҳосил қилади.

Лондон ерости йўллари раҳбарияти кўз кўриб, қулоқ эшитмаган қарор қабул қилишга мажбур бўлди — “Диққат, бола бор!” (Baby on board) деган махсус кўкрак нишонини чиқарди. Айланаси ўн сантиметр бўлган бундай огоҳлантирувчи ёзувли картон одатда ёш болалар кетаётган автомобилларнинг орқа ойнасига ёпиштириб қўйиларди. Энди метро назоратчилари одамлар инсонларча муносабатда бўлсинлар деб ҳар бир ҳомиладор аёлга ана шундай нишон тарқатадиган бўлди. “Лондон нақлиёти” давлат агентлиги вакилининг тушунтиришича, бу нишонлар ҳомиладор аёлларга йигитчалардан жой бўшатишларини сўрашдек хўрловчи заруратдан халос қилиш учун керак бўлар эмиш.

Янги жорий этилган бундай қоидалардан одамнинг эти жунжикиб кетади. Аммо туманли Албионда бундай ҳол қарама-қарши фикр-мулоҳазаларга сабаб бўлмоқда.

“Ярим аср муқаддам бобом кўчада тўқнаш келган ҳар бир аёлга қалпоғини олиб салом берарди, — деб ҳикоя қилади лондонлик таниш муаллима, — эрлар эса аёлларига ҳамроҳлик қилишганида кўчадаги уловлар лой сачратмаслиги учун уларнинг ёнини тўсиб боришарди. Бундай ишлар оддий ҳол ҳисобланарди. Бу худди эрталаблари

тиш тозалагандай табиий ишга айланган эди. Аёлларга (ҳомиладорлар ҳақида-ку, гапирмаса ҳам бўлади) ҳурмат билан муносабатда бўлиш одамларнинг қон-қонига сингиб кетган эди. Нима учун? Чунки оилада, мактабда, ишхонада, армияда,

Зураб НАЛБАНДЯН,
“Труд” мухбири, Лондон

АЁЛЛАРНИНГ ЮЗИГА УРМАНГ

ёки инглизча олижаноблик қайда қолди?

хуллас ҳамма жойда шунга ўргатишарди”.

Бугун эса ҳеч қаерда ўргатишмайди. Аксинча, ўсмирлар кўчада, кунжакларда, телевизорда эртадан-кечгача зўравонликка дуч келишади. Шу боис британиялик ўсмирларнинг ўн олти фоизи ўз дугоналарини том маънода дўппослашларига, калтак еганларнинг учдан бири эса, буни одатий ҳол деб ҳисоблашларига ажабланмаса ҳам бўлади.

Зеро, бу масалада катталар ибрат кўрсатиб турганидан кейин “болакай”ларнинг қутуришидан таажжубга тушмаса ҳам бўлади. Ахир политсия маълумотларига кўра, Буюк Британияда ҳар дақиқада ўртача битта оилавий зўравонлик ҳодисаси рўй беради. Бу ишлар дунёга олижаноблик (жентелмен) тушунчасини ҳаёя этган мамлакатга содир бўлаётганига ишонгинг келмайди.

Бир вақтлар одоби ва назокати билан машҳур бўлган мамлакатдаги ушбу ҳолат бугун сиёсатчи ва олимларни, ёзувчи ва файласуфларни ташвишга соляпти. Уларнинг ҳар бири ўз ташхисини таклиф этмоқда, аммо вазият йил сайин аянчлироқ бўлиб борапти.

Жума ва шанба кунлари пивохоналар атрофидаги мушгла-

шувлар бунга мисол бўлади. Иш ҳафтасидан кейин ёшлар қовоқхоналарда бир финжон пиво ёки ўткирроқ “шайтон суви”га роса бўкадилар. Кайфи миясига урган ёшларнинг қўли дарров қичишга тушади... ва иш энг камида миршабхонада, бундан ҳам ёмонроғи — шифохонада яқун топади.

Бундай ҳолатлар миқёси шунчалик катталашдики, ҳатто “иоб маданият” (“иоб” — “безори” сўзидан) деган алоҳида ном ҳам олди. Ана шу “маданият”ни жиловлаш учун политсия ва шаҳар маъмурлари нималар қилишмади, дейсиз. Кечқурунлари қовоқхоналар олдига

соқчилар қўйишди, телекамералар ўрнатишди, ичкиликхоналарнинг эгаларига жарима солишди. Ҳаммаси самарасиз кетди. Ниҳоят, Бош вазирнинг ўзи жангга кирди. Тони Блэр миршабларнинг ҳодиса жойида жарима солишларига имкон берувчи қонун қабул қилишни таклиф этди. Қонунни-ку, қабул қилишди, аммо уч йил ичида уни бирор марта ҳам қўллашмади. Миршаблар нирт маст ва жанжалдан қутурган йигитларга жарима нималигини тушунтиришнинг иложи бўлмаётганидан шикоят қилишади.

Шунга қарамай, бир ёш инглиз аёл янги кўкрак нишонлари чиқаришга киришди. Бир қанчаси тайёр ҳам бўлди. Масалан, “Юрагимни амалиёт қилдирганман”; “Бодим бор, оёқда туролмайман”. Ўша аёл кўкрагига “Зўриқшдан азобланяпман”, деган ёзувли нишон тақиб, метрога тушмоқчи. Агар ҳеч ким бунга эътибор қилмаса, “Зўриқшига мубталоман” деганига алмаштиради. Менга ҳаммасидан ҳам: “Олижаноб инсон, аёлга жой берин!” деган нишон ёқди. Бу эса саҳрода бақираётган кишининг наърасига ўхшаб кетади...

“Труд”,
2005 йил 26 март

бошлади. 1965 йили Ойбек тўғрисидаги ҳужжатли филмни суратга олиш жараёнида бирга бўлганини эслаб, хотирасини сўзлади.

“Зарифа опа, Ойбекни янги дўппида суратга олинглар, деб тайинладилар. Биз биргалашиб ҳозирги Сайлгоҳ бошларидаги ўша замонларда машҳур бўлган миллий кийимлар дўконига кирдик. Сотувчи ёшгина қиз экан. Дўппи танладик. Биттаси мутлақо тор келди. 62-размерли энг каттасини олиб берди — Ойбекнинг бошига ўша лойиқ тушди. Ўзлари ҳам, шуниси маъқул, дегандек им

МАВЛОНО ОЙБЕК

Баркамол сиймолардан қолган ойдин хотира, мунаввар тасаввур инсон хаёлида қайта ва қайта жонланаверади. Биз Ойбекни кўрган эмасмиз. Истеъдодли ёзувчи, лирик шоир, дилбар инсон Ойбек тўғрисидаги тасаввуримиз китоблар воситасида пайдо бўлган. Аини чоқда, ойбеклар авлоди билан ёнма-ён юрган, уларга ҳамсуҳбат бўлган табаррук инсонларнинг хотиралари, ёдномалари биз учун муҳим, биз учун ардоқлидир. Ўша табаррук хотираларни эшитиб, Ойбек дунёсини ўзимиз учун бошқатдан кашф этишимиз фойдали.

Тошкент шаҳар Сирғали туманидаги 301-мактабда ўтказилган Ойбек таваллудига бағишланган анжуманда Сиддиқхўжа ота Шоший айтган фикрларни эшитиб шундай хулосага келдим.

Мирзо Улугбек номидаги Ўзбекистон Миллий университети профессори Умарали Норматовнинг ҳаяжонга тўла маърузаси, Ойбек билан Зарифа опа муносабатлари, хусусан, улар муҳаббатининг тарихи бир неча қисмли кинофилм учун манба бўла олиши тўғрисидаги мулоҳазалари эшитувчиларни тўлқинлантириб юборди.

Сиддиқхўжа ота Шоший гапини алибга эҳтиром ила “Мавлоно Ойбек” деган сўзлар билан

қоқиб қўйдилар. Дўппининг ҳақини биз тўламоқчи бўлдик. Шунда Ойбек домла “Зари... Зари...” дедилар қийналиб. Уйларида чиқаётганларида Зарифа опанинг: “Пул мана шу чўнтакда”, дея тайинлаганига ишора қилаётган эдилар. Қанчалик уринмайлик, ҳақни ўзим тўлайман, деб туриб олдилар. Кастим чўнтагидан олти-еттита қизил ўн сўмликларни чиқариб, столга ташладилар. Сотувчи, бу кўп-ку, дегандек ҳайратланди. Улардан биттасини олиб, қирқ тийин қайтим ҳам берди. Дўппи тўққиз сўм олтмиш тийин турар экан. Мен сотувчи қизга қараб, “Қутлуғ қон”, “Навоий” романларини ўқиганмисиз? Уларнинг муаллифини танийсизми?” дедим. Қиз тасдиқ жавобини берди. Сўнг ҳайратланиб қаради. Мен эса, “Ўша ёзувчи мана шу Ойбек бўладилар”, дедим. Қиз шошиб қолди. Тортмадан пулни чиқариб, дўппи учун ҳақ олмаслигини айтди. Бехтиёр кўзларига ёш келди. Гуё ўзи айбдордек, йиғлаб юборди. Хурматининг чексизлигини қандай изҳор қилишни билмас эди бояқиш. Ёшларимизнинг мавлоно Ойбекка эҳтиромини шундай эди”.

Ойбек шахсиятининг қандайдир қирраси, Зарифа опа меҳрибонлигининг қайсидир жиҳати ушбу хотирада чиройли ифодасини топгани аниқ. Аммо

Шоший домла эътибор қаратган нарса — Ойбекка ёшларнинг ҳам ҳурмати катта бўлган. Ойбек ўзи барча даврларда эҳтиромга муносиб бўлган — бунга шубҳа йўқ.

Шоший домланинг иккинчи бир хотираси ҳам бевосита Ойбекнинг шахсиятини, аниқроғи, унинг саховатпеша бир инсон бўлганини кўрсатади. Сиддиқхўжа ота Шоший эслаб кетади:

“1966 йилги Тошкент зилзиласидан кейин аҳолининг кўпи ҳозирги “Истироҳат” мавзеига кўчирилган эди. Ҳар кимнинг холи ўзига маълум. Уй-жой қилишда қийналиб, қўл калталиги боис уйининг томини ёпа олмаган бир кампир мавлоно Ойбекдан қарз сўраб келади. Имо-ишора билан базўр гапирадиган Ойбек эски кадрдон қўшниларининг илтимосини ерда қолдирмасдан пул бериб юборади.

Орадан бир йил ўтиб, Ойбекнинг эшиги қайта тақиллайди. Яна ўша кампир. Қарзни олиб келганини айтади. Берилган пул хаёлидан ҳам кўтарилиб кетган мавлоно Ойбек кампирдан имо-ишора билан аҳвол сўрайди: “Уй томи ёпилган экан, ичкаридаги тўшовлар қандай? Бола-чақанинг кийим-боши бутми?” мазмунида савол беради. Энди бир амаллаб бошпана қилиб олган фақир-бечора ерга қарайди. Аҳволи яхши эмаслиги аён бўлади. Шунда мавлоно Ойбек кампирнинг кўлидан қарз пулни олиб: “Мана, қарзни бердингиз, қутулдингиз”, деган маънони айтган бўлади ва яна худди шундай имо-ишора билан: “Энди бу пулни олинг. Эҳтиёж учун сарфлайсиз. Бу мендан сизга ҳада”, дейди.

Кампирнинг қарз масъулиятини нақадар ҳис қилганию мавлоно Ойбекнинг эҳсонпарварлиги барчага ибратдир”.

Ўлкамизда ойбекхонлик анжуманлари давом этаётган ҳозирги кунларда бундай табаррук отахонларнинг мунаввар хотираларидан баҳраманд бўлинглар, деб сизларга ҳам илиндик.

Баҳодир КАРИМ

ФИДОЙИ ОЛИМ ЭДИЛАР

Фирдавсийнинг Маҳмуд Ғазнавийга атаб ёзган ҳажвий манзумасида бундай байт бор эди:

**Кафи шоҳи Маҳмуди олий табор,
Нух андар нух омад, се андар чаҳор.**

(Маъноси: олий мартабали шоҳ Маҳмуднинг қўли тўққиз жойда тўққиз ва уч жойда тўртдан, яъни, 93 дан иборат).

Шарқшунос Е.Бертелс бу байт мазмунини минг йилдан буён Шарқ ва Ғарб олимлари еча олмаганини таъкидлайди. Таниқли манбашунос олим Исмадуллоҳ Абдуллаев “Ўзбекистон маданияти” газетасидаги (1974 йил 2 август) мақоласида бу муаммони узил-кесил ҳал қилиб берди. Унинг ёзишича, қадимги арабларда рақамларни бармоқ билан ифодалаш урф бўлган, тўқсон уч рақами ўнг қўлнинг юмилиб қолиши, яъни, хасис маъносини ифодалаган. Машҳур шарқшунос А.Болдирёв махсус мактуб ёзиб, ўзбек олимни бу кашфиёт билан табриклади. Мақола Эрон, Афғонистон, Масковда ҳам чоп этилди.

...Ўтган асрнинг 60-йилларида Исмадуллоҳ Абдуллаевнинг республика газитларидан бирида “Ўқтамхон ўксимасин” сарлавҳали мақоласи босилди. У икки ёшлигида шол бўлиб қолган наманганлик бир қиз тақдирига бағишланган эди. Мақола чиққанидан кейин эътибордан четда қолган қизга ёндаги мактабдан ўқитувчилар келиб, дарс беришди, маҳалла ёрдам кўрсатди. Муаллифнинг ўзи Тошкент ва Ленинградда турса ҳам, ҳар гал Наманганга борганида Ўқтамхондан хабар олиб турди, телефон тушир-тириб берди, йиққан пулига Ленинграддан гилам олиб келиб берди. Ўқтамхон Умарова умрининг охиригача Исмадуллоҳ акага хат ёзиб турди, мактубни “Ассалому алайкум, дадажон”, деб бошлар эди...

Бу воқеалар атоқли манбашунос ва шарқшунос олим, ажойиб инсон, заҳматкаш фан фидойиси Исмадуллоҳ Абдуллаевнинг ҳаёт йўлидаги хайрли ишларидан иккитагина лавҳа, холос. Умр бўйи йиққан

нодир китобларини университет кутубхонасига ҳадя қилиб юбориш, дала ҳовлининг пулини мактабнинг таъмирига бериш, етмиш йиллик юбилейида зиёфат ўрнига талабаларга ош тортиш каби ишлар фақат домлага хос фазилатлардан эди.

Исмадуллоҳ ҳожи ота ҳар қандай киши ҳавас қилса арзийдиган умр кечирди. Салкам саксон ёшида ҳам йигитлардай тетик, абжир, зукко эди. Ярим асрдан зиёд илм-фан, маърифат йўлида хизмат қилди. Шундан ўттиз уч йилини Ўзбекистон Фанлар академияси Шарқшунослик институтида қадимий қўлёзмаларни тадқиқ қилиш ва халқнинг бой маданий мероси билан таништириш ишига бахшида этди. Шу давр мобайнида йиғирмага яқин китоб, икки юз элликдан зиёд илмий, уч юздан зиёд публицистик мақолалари чоп этилди. 1963 йили номзодлик, 1979 йили докторлик ишини ҳимоя қилиб, филология фанлари доктори, профессор унвонларини олди. Ўзбекистонда хизмат кўрсатган фан арбоби, Абу Райҳон Бериуний номидаги давлат мукофоти эгаси бўлди. Ўнчинчи асрда араб тилида ижод қилган мовароуннаҳрлик аллома ва адиб Абу Мансур ас-Саолибийнинг “Йатимат-ал-дахр”, “Татиммат ал-йатима”, “Латоиф ал-маориф” каби йирик тазкиралари олимнинг саъй-ҳаракати билан халқимизнинг мулкига айланди.

Ҳожи Исмадуллоҳ Абдуллаев том маънодаги Ислом олими, илму ирфон тарқатувчи маърифатпарвар, хамиша дин қайғусида юрган диё-

натли инсон эдилар. Мен бу зотни етмишинчи йиллардан буён билман. Устоз тез-тез Ўзбекистон мусулмонлари идорасига ташриф буюриб, уламолар суҳбатидан баҳраманд бўлар, фикр-мулоҳазалари билан ўртоқлашар эдилар. Марҳум устозларимиз Зиёуддинхон ибн Эшон Бобохон, шайх Исмоил махдум Сотти охунд ўғли, шайх Юсуфхон Шокир ва Абдулғани Абдуллоҳ (Аллоҳ барчаларини раҳмат қилсин!) ҳамда бошқалар билан чиройли суҳбат қилар эдилар. Ана шу суҳбатлар натижаси ўлароқ Исмадуллоҳ Абдуллаевнинг Шайх Эшон Бобохон, Исмоил махдум каби машҳур уламолар ҳақидаги мақолалари пайдо бўлди.

Бундан ташқари устознинг “Ўн икки Термизий”, “Ҳадис илмининг сарвари”, “Аз-Замашарий”, “Имом Бухорий мероси”, “Ал-жомеъ ас-саҳиҳ” ҳақида, “Имом Дорамийдан нима қолган?”, “Абдухолиқ Ғиждувоний”, “Бурҳониддин Марғиноний”, “Фикҳ илмининг сарвари”, “Исломда аёл ва оила масаласи” каби ўнлаб илмий мақолалари исломий билимларни тарғиб қилишга қўшилган муносиб ҳисса бўлди. Айниқса, бу зотнинг Марказий Осиёдагина эмас, хорижий ўлкаларда ҳам машҳур Саййид Маҳмуд Тарозий (Олтинхон тўра) битган туркий тафсирни жорий ёзувга ўзгартириб, сўзбоши, луғат ва кўрсаткичлар билан наشر этиришлари мусулмонлар ҳаётида муҳим воқеа бўлди. Кунни кеча “Шарқ” нашриёт-матбаа концерни устознинг “Марказий Осиёда Ислом маданияти” деган каттагина китобини нашрдан чиқарди. Энг сўнгги мақолалари “Оила ва жамият”нинг шу йил 12-сонидаги “Ҳалол ва ҳаром” бўлди.

Ана шу заҳматкаш олим, ажойиб инсон бутун орамизда йўқ. Аммо бу зотнинг илм-фан йўлидаги улуғ хизматлари, қолдирган илмий асарлари, солиҳ фарзандларининг дуолари узилгани йўқ, иншаллоҳ. Аллоҳдан устозимизнинг садақаи жориялари савобини ўзларига ҳамроҳ қилишини, раҳмат ва мағфират этишини сўраймиз.

Ҳожи Абдураззоқ ЮНУС,
Ўзбекистон мусулмонлари
идораси раиси маслаҳатчиси

КИЧКИНА УМАРНИНГ ҲИКОЯЛАРИ

Бешинчи ҳикоя

Жума кунлари отам масжиддан қайтганларида онам тушлик тайёрлаш билан банд бўладилар. Отам уйга қирмай, озиқ-овқат тўла иккита халтани олиб, қаергадир кетадилар ва ярим соатдан сўнг хурсанд ҳолда қайтиб келадилар. Кейин ҳаммамиз дастурхон атрофига ўтириб, тушлик қиламиз. Бир неча бор дадамдан сўраб, ҳар жума канда қилмайдиган ишларининг сирини билмоқчи бўлдим. Лекин саволимга ҳар сафар: “Ўғлим, топган савобларим бекор кетишини хоҳлайсанми?” деган жавобни эшитаман. Ҳатто бир марта:

— Ўғлим, бу жавобимдан хафа бўлма. Мен суюкли Пайғамбаримизнинг (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) тавсияларига кўра шундай қиляпман. Эшит, ул муборак Зот нима дейдилар: “Махфий қилинган яхшилик, сув оловнинг тафтини сусайтиргани каби, Аллоҳнинг ғазабини пасайтиради”. Бунини яхши тушуниб олишингни хоҳлардим, — дедилар. Мен ҳам:

— Албатта, Пайғамбаримиз нимани буюрган бўлсалар, энг тўғриси ўшадир, — дедим ва қайтиб сўрамадим.

Орадан бир неча ҳафта ўтди. Бир воқеа содир бўлмаганида, сир очилмай қолармиди. Пайшанба кунини кечкурун дадамнинг тана ҳароратлари кўтарила бошлади. Юзларидан тоблари қочгани кўришиб турарди. Ҳаммамиз кўрқиб кетдик. Онам кўзёшларини бизга кўрсатмасликка уриндилар. Шифокор чақиртирдик. У шамоллашдан бошқа хавфли нарса йўқлигини айтди ва дори-дармон ёзиб берди.

Дорихонадан керакли дориларни олиб келганимда дадам ухлаётган, онам эса бошларида ўтириб, пешоналаридаги тер томчиларини артаётган эдилар. Зайнаб ҳам шу ерда, укам Абдуллоҳ билан жимгина ўтиришарди. Вақт кеч бўлиб қолгани учун ухлашга ётдик. Лекин ҳа деганда кўзимга уйқу келмасди. Анчагача дадамни ўйлаб ётиб, ухлаб қолибман.

Зайнаб иккимизнинг уйғониб

биринчи қилган ишимиз дадамнинг олдиларига кириш бўлди. Онам тун бўйи ухламаганлар шекилли, анча ҳорғин кўринардилар. Бизни кўришлари билан “жим” дегандек ишорат қилдилар. Отамнинг аҳволлари яхшиланганини билиб, “Аллоҳга шукрлар бўлсин” дедик ва ҳузурларини бузмаслик учун ташқарига чиқдик.

Жума намозидан қайтгач, яна дадамнинг ёнларига кирдик. Дадам ётган жойларида кучоқ-

ларини очиб, мени бағриларига босдилар.

— Ўғлим, жума муборак бўлсин! Ҳозир сенга бир сирни очмоқчиман, яхшилаб қулоқ сол. Бу гаплар иккимизнинг ўртасида қолиши зарур, — дедилар.

— Хўп бўлади, дадажон, бу ҳақида ҳеч кимга билдирмайман, — дедим мен ҳам.

— Кўча бошидаги Абдуқодир амакининг дўконини билсанг керак?

— Ҳа, албатта, биламан.

— Ундай бўлса, Абдуқодир амакининг дўконидан ўнг тарафдаги кўчага кирасан. Бир оз юрсанг, бир табақали эски бир эшик бор. Мана бу халтачалардан бирини ўша ерда яшайдиган Ҳадича кеннойига берасан. Сал юрсанг, яна бир эски уй чиқади. Иккинчи халтачани шу хонадон эгаси Шокир отага берасан. Тушунарлими?

— Ҳа, худди айтганингиздек қиламан, дадажон! — дедим.

Анчадан бери тагига етолмай юрган сирни билиш, қолаверса, хайрли бир ишга ҳисса қўшиш қувончидан юрагим тез-тез уради. Тезда йўлга отландим. Дадам айтганларидек, биринчи Ҳадича кеннойиникига кирдим. Уйни топишим қийин бўлмади. Эски, деворлари нураб ётган ҳовли экан. Эшик олдида келиб чақирдим. Ичкаридан чиққан ўрта ёшлардаги аёл саломимга алик олиб, нима гап дегандек менга қаради. Кўлимдаги халталардан бирини унга узатганимда, ажабланиб:

— Ҳар жума бир киши бизга мана шунақа халтача олиб келарди. Сен уни қаердан танийсан? — деб сўради.

— Мен ўша кишининг ўғлиман, — дедим.

Гап-сўзидан аёлнинг дадамни унча танимаслиги, уларга яхшилик қилиб турувчи киши сифатидагина билиши маълум бўлди. Унга дадамнинг бетоб бўлиб қолганларини, шу сабабли мен келганимни айтганимда аёл чин самимият билан дадамнинг тузалиб кетишларини дуо қилди. Мен тезда Шокир отанинг уйи томон йўл олдим.

Етмиш ёшлардаги Шокир ота мени аввал кўрмагани учун узок тикилиб турди, сўнг:

— Кел, болам, нима гап? — дея сўради.

— Мен ҳар жума сизга мана бу халтачани олиб келадиган кишининг ўғлиман. Отам бир оз бетоб бўлиб қолганлари сабабли омонатларни эгасига топшириш учун мени юбордилар, — дедим.

— Э-э, шундайми? Аллоҳ унга комил шифо берсин ва турли ёмонликлардан Ўзи асрасин. Аллоҳ сени ҳам хайрли фарзанд қилсин, — дея Шокир ота дуо қилдилар.

Уйга қайтарканман, улуг бир ишга ҳисса қўшганимдан ўзимда йўқ хурсанд эдим. Айниқса, дадамнинг ҳеч кимга билдирмай, мана шундай хайрли ишларни қилиб юришлари кўксимни фаҳрга тўлдириб юборди.

ДУНЁ ЎРГИМЧАК ТЎРИ

Уйга кирибоқ дадам ётган хонага югурдим ва бўйниларидадан маҳкам кучдим. Дадам:

— Секин, ўғлим, секин... Хўш, нима бўлди? Қани, бир бошдан гапир-чи? — дедилар. Мен завқ-шавқ билан қилган ишларимни айтиб бердим. Онам ва синглим эшитиб қолмасликлари учун жуда паст овозда гапирдим, чунки бу сирни ҳеч кимга билдирмасликка сўз берган эдим.

Дадам кўзларида ёш билан ҳикоямни тингладилар, сўнг мени бағриларига босиб:

— Ўғлим, бугун жуда муҳим ишни уддаладинг. Аллоҳ йўлида жиҳод қилганлардек иш қилдинг. Кеча ва кундузни намоз ўқиб, рўза тутиб ўтказган улуғ кишилар қилганларидек бир ишни бажардинг. Чунки Пайғамбаримиз (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) бу ҳақида хушxabар берганлар. Қарияларга, муҳтож ва йўқсилларга ёрдам берган кишилар улуғ мукофотларга сазовор бўлишади... Биринчи қирганинг Ҳадича кенноийи жуда эрта бева қолган. Учта фарзандини бир ўзи боқишга қурби етмайди. Шокир отанинг эса ҳеч бирон яқин қариндоши йўқ, ёлғиз ўзи туради. Қарилик ва хасталик туфайли жисмоний иш қилишга қийналади. Бундай инсонлардан ёрдамнингни ҳеч қачон аямагин.

— Дадажон, сиздан бир нарсани сўрасам майлими?

— Майли, нима экан у сўрамоқчи бўлган нарсанг?

— Энди ҳар жума куни бу ишда сизга ёрдам берсам.

Бу гапимдан дадамнинг юзлари ёришди ва:

— Албатта, бундан кейин бу ишда менинг энг яқин ёрдамчим бўласан, — дедилар.

Чексиз қувонч билан дадамнинг юзларига қарарканман, қулоғим остида суюкли Пайғамбаримизнинг ҳадиси шарифлари жаранглаб турарди:

“Қариялар, муҳтож ва беваларга ёрдам берганлар эришадиган савоб Аллоҳ йўлида жиҳод қилган, узлуксиз намоз ўқиган ва ҳар кунини рўза билан ўтказган кишиларнинг ажри билан тенг”.

Маҳмуд МАЪМУРЖОН
тайёрлади

Инсоният тирик экан, доимо изланади, доимо тараққиёт сари интилади. Ана шундай тараққиёт меваларидан бири интернет тармоғидир.

Интернет (International Network — халқаро компютер тармоғи) — бугун бутун дунёни қамраб олган. Ҳозирга келиб, интернетнинг бир юз эликдан ортиқ мамлакатда юз милёнлаб обуначилари бор. Ҳар ойда тармоқ кўлами етти-ўн фоизга ортиб бормоқда.

Бу бепоеён алоқа тизими АҚШ ва собиқ Совет давлати ўртасидаги совуқ уруш натижасида пайдо бўлди. Кутилмаган атом ҳужумида алоқа тизими бузилишининг олдини олиш мақсадида АҚШ боғланган компютерлар тизимини ишлаб чиқди. Совет Иттифоқи парчаланиб, совуқ уруш поёнига етгач, АҚШ бу алоқа тизимини мамлакатдаги университетлар учун очиб берди.

Дастлаб фақат тадқиқот ва ўқув гуруҳларигагина хизмат қилган интернет ҳозирги кунда ишлаб чиқариш доиралари орасида ҳам кенг тарқалиб улгурди. Арзон хизмат эвазига (интернет ва телефондан фойдаланганлик учун ойма-ой тўланадиган ҳақни ҳисобламаганда) тармоққа кирувчилар дунё мамлакатларининг турли тижорат ва нотижорат ахборот хизматларига йўл топадилар.

Интернетнинг эркин қириладиган архивидан инсоният фаолиятининг барча жабҳаларини қамраб оладиган ахборотларни — эртанги об-ҳаво қандай бўлиши ҳақидаги маълумотдан тортиб илмий янгиликларгача топишингиз мумкин. Бундан бир неча йил илгари бирор маълумотга муҳтож одам кутубхоналарнинг чанг босиб ётган картотекаларини кунлаб титиб чиқишга мажбур бўларди. Энди эса, интернетнинг қидирув даричасига керакли сўзни ёзиб, “изла”, деб буйруқ берасиз, тармоқ дунёнинг турли бурчакларида мавжуд бўлган маълумотларни шу заҳоти тўплаб, чиқариб беради.

Интернетнинг оммавий ахборот воситаларига ҳам таъсири катта. Чунки тизим орқали дунёнинг исталган нуқтасида содир бўлаётган воқеалардан бир неча сониялар ичида хабар топишингиз мумкин.

Аммо интернет туғдирган кенг имкониятларга қарамасдан, бир қанча муаммолар ҳам мавжуд. Мутахассислар ўтказган тадқиқот натижасида қуйидаги интернет “касалликлари” аниқланган:

1. Маълумот қидираман деб бир неча дақиқага компютер олдида ўтирасиз, аммо ўзинигиз билмаган ҳолда

соатлаб вақтингизни бой берганингизни сезмай қола-сиз.

2. Компютер монитори олдида узоқ муддат ўтириш жисмоний муаммоларни келтириб чиқаради. Аввало, кўз чарчайди, қолаверса, бир жойда соатлаб қимирламай ўтириш натижасида мушаклар толиқади.

3. Борган сари интернетда ишлашга муштоқликни сезиб қоласиз. Интернет орқали номаълум кишилар билан танишиш сизга ҳаяжон бағишлайди. Инсонлар билан юзма-юз мулоқот қилишдан кўра интернетни афзал биласиз ва аста-секин одамлардан узоқлаша борасиз.

4. Электрон почта орқали бирор хат келганмикан, деган кучли орзиқиш сизнинг доимий йўлдошингизга айланиб қолади. Фикру зикрингиз доим ўша билан банд бўлади.

5. Интернетда керакли маълумотни топиш учун белгиланган учрашув, дарс ва ҳатто оқатланишдан ҳам воз кечасиз. Табиийки, ибодатларда ҳам сусткашликларга йўл қўясиз.

6. Компютердан узоқлашиб қолганингизда юрагингиз сиқилиб, ички бир туйғу сизни компютерингиз сари тортаверади.

7. Яқинларингизга компютер олдида ўтказилган вақтни бир неча баробар камай-тириб айтасиз ва ҳоказо.

Олимларнинг таъкидлашича, ҳозирда дунёни қамраб олаётган “ўргимчак тўри” - [www.wade web](http://www.wadeweb.com) — дунё ўргимчак тўри) кучли вирусдек қулоч ёймоқда. Бунинг оқибатида эса сурункали касалликлар сони кескин ортиб бормоқда.

Интернет асосчиларидан

бири амриқолик Фил Катс ана шундай касаллик қурбони бўлди. У шу даражада компютер кодларига шўнгиб кетган эдики, оқибатда ўзини ўраб турган ва унинг назаридаги тугмачалар орқали бошқариб бўлмайдиган мураккаб реал ҳаётдан узилиб қолди.

Интернет тизимида сензура ва чекловларга йўл қўйиш мумкин бўлмагани учун турли хил сиёсий маълумотлар ҳукуматлар доирасида ҳам муаммолар туғдирмоқда. Ҳатто чегара билмас бу тармоқ мафкуравий қурол сифатида дунёнинг қурол билан олиш мумкин бўлмаган минтақаларини забт этиб бормоқда. Устига устак, интернетдаги кўплаб бузуқликни ташвиқ этадиган, портловчи ва заҳарли моддалар тайёрлашни ўргатадиган сайтлар гаразли ниятдаги гуруҳлар учун жуда қўл келади. ХХI асрда давлатлар учун катта муаммо бўлиши кутилаётган интернет кимлар учундир оддий бир кўнгилочар восита сифатида хизмат қилмоқда.

Албатта, мусулмон киши замон билан ҳамнафас ҳолда интернетнинг санаб ўтилган фойдали жиҳатларидан унумли равишда фойдалана билиши лозим. Зеро, Пайғамбаримиз (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) ҳам: “Ҳикмат ва фойдали илм мўминнинг йўқотган молидир, уни қаерда топса, олишга лойиқдир”,* деб буюрганлар.

Маҳмуд МАҲКАМ
 (“Халқ сўзи”, 2004 йил
 6 феврал) асосида

* Имом Термизий. “Илм”, 19;
 Ибн Можа. “Зухд”, 15.

«Ҳидоят» сайти очилди!

Алҳамдулиллаҳ, ҳозирги кунда динимиз ҳақида тўлиқ маълумотлар берувчи, мусулмон оламидаги янгилик ва воқеалардан бохабар қилувчи, ҳамма хоҳловчиларни Ислом динимиз аҳқомлари билан таништирувчи кўплаб исломий сайтлар фаолият юритмоқда. Булар орасида ўзбекча сайтлар ҳам борлиги қувонарли ҳол, албатта.

Исломий сайтлардан фойдаланувчилар бошқа сайтлардагидан фарқли ўлароқ, ҳам дунёлари, ҳам охираглари учун керакли маълумотларни олиш имкониятига эгадирлар.

“Ҳидоят” журнали ҳам мусулмонларга кенгроқ миқёсда хизмат қилиш мақсадида ўз сайтини очди. Энди ўқувчиларимиз дунёнинг истаган бурчагидан интернет тармоғининг [www. hidoyat. uz](http://www.hidoyat.uz). манзилига кириб, журналимизнинг барча сонлари электрон нусхаси билан танишишлари мумкин.

Янги сайт муборак бўлсин, азизлар!